

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės posėdžių skyrius
2024 05 15*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA M. G. prieš LIETUVĄ

(Peticija Nr. 6406/21)

SPRENDIMAS

3 straipsnis (procesinis) • Veiksmingas tyrimas • Pozityviosios pareigos • Pernelyg ilgame baudžiamajame procese dėl pasikėsimo įvykdyti seksualinį prievartavimą tinkamai neatsižvelgta į ypatingą vaiko pažeidžiamumą ir atitinkamus poreikius • Valdžios institucijų atsakomybė dėl užsitęsusio proceso • Pakartotinės medicininės ekspertizės dėl ankstesnių ekspertų nepateiktų tinkamai pagrįstų ir išsamių išvadų • Psichologinis vertinimas praėjus keleriems metams po inkriminuojamų įvykių, keliantis papildomos traumos riziką • Nepakankamas ir neįtikinamas kaltininko bausmės vykdymo atidėjimo motyvavimas • Bausmė, akivaizdžiai neproporcinga nusikaltimo sunkumui

Parengta kanceliarijos. Teismui neprivaloma.

STRASBŪRAS

2024-02-20

Šis sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje M. G. prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Arnfinn Bårdsen,
teisėjų Jovan Ilievski,
Egidijaus Kūrio,
Pauliine Koskelo,
Frédéric Krenc,
Diana Sârcu,
Davor Derenčinović

ir *skyriaus kanclerio pavaduotojos* Dorothee von Arnim,

atsižvelgdamas į:

peticiją (Nr. 6406/21) prieš Lietuvos Respubliką, kurią 2021 m. sausio 16 d. Teismui pateikė Lietuvos pilietis M. G. (toliau – pareiškėjas) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį;

sprendimą pranešti Lietuvos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) apie pareiškėjo skundą dėl Konvencijos 3 straipsnio procesinio aspekto ir pripažinti likusią peticijos dalį nepriimtina;

sprendimą neatskleisti pareiškėjo vardo ir pavardės;

šalių pastabas;

po svarstymo uždaramame posėdyje 2024 m. sausio 23 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą;

IVADAS

1. Byla susijusi su pareiškėjo skundu dėl pernelyg ilgos baudžiamojo proceso prieš asmenį, kuris kėsinosi išprievartauti pareiškėją, tuo metu buvusį nepilnametį, trukmės ir pernelyg švelnios kaltininkui skirtos bausmės.

FAKTAI

2. Pareiškėjas gimė 1996 metais ir gyvena Kaune. Jam atstovavo Kaune praktikuojantis advokatas D. Svirinavičius.

3. Vyriausybei atstovavo jos atstovė K. Bubnytė-Širmenė.

4. 2014 m. rugpjūčio 14 d. pareiškėjas, kuriam tuo metu buvo 17 metų, pranešė policijai, kad tą rytą apie 12.15 val. jo namuose jį užpuolė tetos sugyventinis R. V. Jis nurodė, kad R. V., jo teta ir dar keli giminaičiai tą naktį girtavo bute, kuriame pareiškėjas gyveno su savo motina ir dvejų metų broliu. Pareiškėjui paprašius jų laikytis tylos, R. V. tapo agresyvus, tuomet pareiškėjas užsirakino kambaryje, kuriuo dalijosi su broliu, ir iškviėtė policiją. R. V. jėga įsiveržė į kambarį, kelis kartus smogė pareiškėjui į galvą ir liemenį, suspaudė kaklą ir lytinius organus, numovė jo apatinius drabužius ir grasino jį išprievartauti, tačiau užpuolimą nutraukė atvykusi policija.

5. 2014 m. rugpjūčio 14–25 d. pareiškėjas buvo gydomas Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninėje. Remiantis šioje ligoninėje išduotais mediciniais dokumentais, jam buvo suduoti smūgiai į pilvą ir dešinįjį inkstą, jis patyrė nedidelį galvos sumušimą, taip pat kentėjo nuo tinito ir adaptacijos sutrikimų.

I. IKITEISMINIS TYRIMAS

6. 2014 m. rugpjūčio 14 d. Kauno policija pradėjo ikiteisminį tyrimą. Tą pačią dieną pareiškėjui buvo suteiktas nukentėjusiojo statusas ir jis buvo apklaustas, o policija paskyrė teismo medicinos ekspertizę kūno sužalojimų mastui nustatyti.

7. 2014 m. rugpjūčio 19 d. R. V. buvo oficialiai pranešta, kad jis įtariamas padaręs pareiškėjui nesunkų sveikatos sutrikdymą, t. y. nusikalstamą veiką, nustatytą Baudžiamojo kodekso 138 straipsnio 1 dalyje (žr. šio sprendimo 54 punktą). Apklaustas policijoje jis neigė kėsinęsis išprievartauti pareiškėją ar jį mušęs, tačiau pripažino, kad galėjo jį sužaloti; R. V. teigė, kad gailisi dėl incidento. Jis buvo įpareigotas neišvykti iš šalies, buvo paimiti jo tapatybės dokumentai ir buvo uždrausta bendrauti su pareiškėju ar lankytis jo namuose.

8. Nuo 2014 m. rugpjūčio mėn. iki 2015 m. kovo mėn. policija apklausė dešimt liudytojų: pareiškėjo giminaičius, kurie įvykių naktį buvo jo namuose, kitus asmenis, kurie jį matė netrukus po įvykių, ir į įvykio vietą atvykusį policijos pareigūną; kai kurie iš jų buvo apklausti daugiau nei vieną kartą. Pareiškėjas ir R. V. buvo papildomai apklausti po du kartus. Policija taip pat gavo pareiškėjo telefono skambučio policijai tą naktį garso įrašą.

9. 2014 m. rugsėjo 18 d. įtariama nusikalstama veika buvo perkvalifikuota į pasikėsinimą seksualiai prievartauti nepilnametį pagal Baudžiamojo kodekso 22 straipsnio 1 dalį ir 150 straipsnio 3 dalį (žr. šio sprendimo 53 ir 56 punktus).

10. 2014 m. spalio 13 d. Valstybinė teismo medicinos tarnyba (toliau – VTMT) pateikė pareiškėjo sužalojimų ekspertizės, kurią atliko šios tarnybos ekspertas ir kurią sudarė pareiškėjo fizinė apžiūra bei jo medicininių dokumentų analizė, išvadą. Išvadoje nurodyta, kad išorinių sužalojimų ant pareiškėjo kūno nenustatyta. Remdamasis Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės išduotais dokumentais (žr. šio sprendimo 5 punktą), ekspertas nustatė, kad pareiškėjas patyrė du ar daugiau smūgių kietu buku daiktu į pilvą ir dešinį inkstą ir kad smūgiai galėjo būti suduoti 2014 m. rugpjūčio 14 d. Šie sužalojimai nekėlė pavojaus gyvybei ir sukėlė nežymų sveikatos sutrikdymą. Šioje išvadoje taip pat nurodyta, kad nebuvo jokių objektyvių medicininių duomenų, patvirtinančių smūgius į galvą ar lengvą sumušimą, todėl, nustatant sužalojimų sunkumą, į juos nebuvo atsižvelgta.

11. 2014 m. spalio 29 d. ikiteisminį tyrimą kontroliuojantis prokuroras pareikalavo VTMT atlikti naują pareiškėjo sužalojimų ekspertizę. Prokuroras pažymėjo, kad pareiškėjas daugiau nei dešimt dienų buvo gydomas ligoninėje

(žr. šio sprendimo 5 punktą) ir kad sužalojimai, dėl kurių tiek laiko tenka gulėti ligoninėje, paprastai laikomi ne nežymiu sveikatos sutrikdymu (žr. šio sprendimo 55 punktą), o nesunki sveikatos sutrikdymu (žr. šio sprendimo 54 punktą). Be to, pareiškėjas teigė, kad jam buvo smūgiuota į galvą, ligoninėje buvo nustatyta, kad jis patyrė lengvą sumušimą ir kentėjo nuo tinito (žr. šio sprendimo 5 punktą), tačiau eksperto išvadoje tinito diagnozė nebuvo įvertinta ir nebuvo pateikta pakankamų argumentų, kuriais remiantis buvo atmesta lengvo galvos sumušimo diagnozė. Šie trūkumai kėlė abejonių, ar pareiškėjo patirtų kūno sužalojimų sunkumas buvo įvertintas teisingai.

12. 2014 m. lapkričio 25 d. R. V. buvo oficialiai pranešta, kad jis įtariamasis pasikėsiniu seksualiai išprievartauti nepilnametį, kuris nebuvo baigtas dėl priežasčių, nepriklausančių nuo jo valios, t. y. Baudžiamojo kodekso 22 straipsnio 1 dalyje ir 150 straipsnio 3 dalyje nustatyta nusikalstama veika (žr. šio sprendimo 53 ir 56 punktus).

13. 2014 m. lapkričio 28 d. pareiškėjas baudžiamojoje byloje pareiškė civilinę ieškinį. Jis reikalavo 40 000 litų (LTL) (maždaug 11 585 eurų (EUR)) neturtinei žalai atlyginti.

14. 2014 m. gruodžio mėn. prokuroro prašymu terminas ikiteisminiam tyrimui užbaigti buvo pratęstas iki 2015 m. kovo mėn., motyvuojant tuo, kad vis dar nebuvo gauti antrosios medicininės ekspertizės rezultatai (žr. šio sprendimo 65 ir 66 punktus).

15. 2015 m. sausio 15 d. VTMT pateikė antrosios pareiškėjo sužalojimų medicininės ekspertizės, kurią, remdamiesi jo medicininiais dokumentais, atliko trys šios tarnybos ekspertai, išvadas. Išvadoje teigiama, kad iš Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės gautuose dokumentuose nebuvo jokių objektyvių duomenų, rodančių pareiškėjo galvos sužalojimus, o lengvo galvos sumušimo diagnozė buvo grindžiama tik jo nusiskundimais dėl galvos svaigimo, galvos skausmo, pykinimo ir vėmimo, tačiau iš jo ligos istorijos matyti, kad galvos skausmus jis kentėjo dar iki ginčijamų įvykių. Tinitas galėjo atsirasti dėl įvairių su fiziniais sužalojimais nesusijusių veiksnių ir jokių sužalojimų pareiškėjo ausyse nebuvo nustatyta. Taip pat nenustatyta jokių išorinių pilvo ar dešiniojo inksto sužalojimų, o ankstesnė diagnozė iš esmės buvo grindžiama jo nusiskundimais dėl skausmo šiose srityse. Todėl ekspertai padarė išvadą, kad 2014 m. rugpjūčio 14 d. pareiškėjas nepatyrė jokių kūno sužalojimų.

16. 2015 m. sausio 29 d. prokuroras pavedė policijai ištirti, ar R. V. galėjo sukelti nežymų sveikatos sutrikdymą arba fizinį skausmą pareiškėjui, t. y. Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusikalstamą veiką (žr. šio sprendimo 55 punktą). Nors paprastai tyrimas pagal šį straipsnį turėtų būti pradedamas tik gavus nukentėjusiojo skundą, prokuroro manymu, pareiškėjas negalėjo apginti savo interesų, nes įtariamos nusikalstamos veikos metu buvo nepilnametis, jo tėvas buvo miręs, o motinai buvo uždrausta atstovauti jam baudžiamajame procese dėl veikimo priešingai jo interesams.

17. 2015 m. vasario 20 d. prokuroras pavedė VTMT atlikti naują pareiškėjo sužalojimų ekspertizę. Prokuroras pažymėjo, kad dviejų ankstesnių ekspertizių išvados buvo prieštaringos. Be to, antrąją išvadą parengę ekspertai savo išvadas grindė tik medicininiais dokumentais ir nebuvo susipažinę su ikiteisminio tyrimo medžiaga, kurioje buvo liudytojų parodymai, patvirtinantys, kad ant pareiškėjo kūno buvo išorinių sužalojimų požymių. Šie ekspertai taip pat neatsižvelgė į tai, kad po užpuolimo pareiškėjas buvo ir tebėra ambulatoriškai gydomas keliose medicinos įstaigose. Dėl šios priežasties antroji ekspertizė nebuvo pakankamai išsami ir buvo būtina nauja ekspertizė, kurią atliktų kiti ekspertai.

18. 2015 m. vasario 20 d. R. V. buvo įteiktas pranešimas dėl įtarimo sukėlus pareiškėjui nežymų sveikatos sutrikdymą arba fizinį skausmą, nustatytą Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje (žr. šio sprendimo 55 punktą).

19. 2015 m. kovo mėn. R. V. pateikė prokurorui prašymą panaikinti draudimą jam išvykti iš šalies (žr. šio sprendimo 7 punktą), motyvuodamas tuo, kad jis gyvena ir dirba Jungtinėje Karalystėje ir kad dėl užsitęsusio tyrimo negali išlaikyti šeimos. 2015 m. balandžio 7 d. prokuroras prašymą patenkino ir draudimą išvykti iš šalies panaikino. Prokuroras pažymėjo, kad R. V. nepažeidė ankstesnės kardomosios priemonės ir kad jo dalyvavimas procese gali būti užtikrintas sumokėjus 3 000 EUR užstatą.

20. 2015 m. kovo mėn. prokuroro prašymu ikiteisminio tyrimo užbaigimo terminas buvo pratęstas iki 2015 m. birželio mėn. motyvuojant tuo, kad vis dar nebuvo gauti trečiosios medicininės ekspertizės rezultatai (žr. šio sprendimo 65 ir 66 punktus).

21. 2015 m. balandžio 16 d. VTMT informavo policiją, kad pareiškėjui turi būti atlikti papildomi medicininiai tyrimai ir jų rezultatai pateikti VTMT. Tiksliai nenurodytą dieną policija šią informaciją perdavė pareiškėjui. 2015 m. birželio 12 d. policija jį informavo, kad vis dar negavo iš jo prašomų dokumentų.

22. 2015 m. birželio ir rugpjūčio mėn. terminas ikiteisminiam tyrimui užbaigti prokuroro prašymu buvo papildomai pratęsiamas po tris mėnesius motyvuojant tuo, kad vis dar nebuvo gauti trečiosios medicininės ekspertizės rezultatai (žr. šio sprendimo 65 ir 66 punktus).

23. 2015 m. rugsėjo 15 d. policija kreipėsi į VTMT prašydama informuoti, kada bus atlikta pareiškėjo sužalojimų ekspertizė. Buvo pabrėžta, kad ekspertizė turėtų būti atlikta kuo greičiau, nes įtariamos nusikalstamos veikos metu pareiškėjas buvo nepilnametis, o tyrimas susijęs su sunkiu nusikaltimu, t. y. seksualiniu prievartavimu.

24. 2015 m. rugsėjo 23 d. VTMT policiją informavo, kad ekspertų komisijos posėdis buvo numatytas 2015 m. rugsėjo 22 d., tačiau jis neįvyko, nes neatvyko keli ekspertai. VTMT taip pat nurodė, kad, išnagrinėjus turimus medicininius dokumentus, buvo nustatyta, jog būtina papildoma pareiškėjo

medicininė ekspertizė. Policijos buvo paprašyta informuoti pareiškėją, kad jis 2015 m. spalio 15 d. turi atvykti į apžiūrą.

25. 2015 m. spalio 29 d. VTMT pateikė trečiosios pareiškėjo sužalojimų ekspertizės, kurią atliko keturi šios tarnybos ekspertai ir kurią sudarė pareiškėjo fizinė apžiūra bei jo medicininių dokumentų ir tyrimo medžiagos analizė, išvadas. Išvadoje teigiama, kad visi pareiškėjo medicininiuose dokumentuose nurodyti sužalojimai iš esmės buvo nustatyti remiantis vien tik jo nusiskundimais ir nebuvo pagrįsti jokiais objektyviais duomenimis. Be to, atlikus papildomą klausos tyrimą, nenustatyta jokių sutrikimų. Todėl buvo padaryta išvada, kad 2014 m. rugpjūčio 14 d. jis nepatyrė jokių kūno sužalojimų.

26. 2015 m. lapkričio 25 d. pareiškėjui buvo pranešta, kad ikiteisminis tyrimas baigtas. 2015 m. lapkričio 27 d. surašytas kaltinamasis aktas. R. V. pareikšti kaltinimai pagal Baudžiamojo kodekso 22 straipsnio 1 dalį dėl pasikėsimo seksualiai išprievartauti nepilnametį ir pagal Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 1 dalį dėl fizinio skausmo sukėlimo.

II. BYLA PIRMOSIOS INSTANCIJOS TEISME

27. 2015 m. lapkričio 30 d. byla buvo perduota nagrinėti Kauno apylinkės teismui.

28. Nuo 2016 m. sausio mėn. iki 2017 m. sausio mėn. teismas surengė vienuolika posėdžių, kurie buvo paskirti atsižvelgiant į teisėjo, prokuroro ir pareiškėjui bei R. V. atstovaujančių advokatų užimtumą. Dar septyni numatyti posėdžiai buvo atidėti arba neįvyko dėl to, kad juose dalyvauti negalėjo pareiškėjo arba R. V. advokatas, arba dėl pareiškėjo ar jo močiutės, kuri šioje byloje taip pat buvo pripažinta nukentėjusiaja, ligos.

29. 2016 m. kovo 1 d. posėdžio metu teismas šalis informavo, kad įsigaliojo Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) pakeitimas, nustatantis papildomas garantijas nukentėjusiesiems baudžiamajame procese. Naujajame BPK 186¹ straipsnyje buvo nustatyta būtinybė atlikti nukentėjusiojo specialių apsaugos poreikių įvertinimą ir į juos buvo būtina atsižvelgti organizuojant baudžiamąjį procesą (žr. šio sprendimo 68 punktą). Atsižvelgdamas į tai, kad inkriminuojamos nusikalstamos veikos metu pareiškėjas buvo nepilnametis, ir į tai, kad byla susijusi su galimai padarytu seksualiniu prievartavimu, teismas pavedė prokurorui atlikti tokio pobūdžio įvertinimą. Įvertinimas buvo baigtas iki kito posėdžio, vykusio 2016 m. balandžio 6 d., ir nustatyta, kad pareiškėjas turi didelių specialiųjų apsaugos poreikių. Dėl to teismas nusprendė suteikti jam tam tikras procesines garantijas, kurios paprastai suteikiamos nepilnamečiams, pavyzdžiui, teisę nedalyvauti teismo posėdžiuose ir nebūti apklausiamam teisme.

30. 2016 m. spalio 3 d. pareiškėjas pateikė prašymą dėl prokuroro nušalinimo nuo bylos. Jis teigė, kad ikiteisminis tyrimas nebuvo pakankamai išsamus, kad įrodymai dėl jam padarytų sužalojimų nebuvo tinkamai surinkti

ir kad prokuroras nesiėmė jokių veiksmų šiems trūkumams ištaisyti nagrinėjant bylą teisme. Pareiškėjo nuomone, tai rodo, kad prokuroras buvo šališkas kaltinamojo naudai. Tą pačią dieną Kauno apylinkės teismas prašymą atmetė, motyvuodamas tuo, kad nėra jokių prokuroro šališkumo požymių, be to, pareiškėjas neprašė nušalinti prokuroro ikiteisminio tyrimo metu.

31. 2017 m. sausio 6 d. pareiškėjas teismui pateikė du prašymus. Jis prašė atlikti naują teismo ekspertizę, nes ankstesnių ekspertizių išvados buvo neaiškios ir prieštaringos: visų pirma, dviejose iš trijų ekspertizių buvo nustatyta, kad jis nepatyrė jokių sužalojimų, tačiau keli liudytojai paliudijo, kad po įvykio ant jo kūno matė fizines žymes. Be to, pareiškėjas prašė atlikti psichologinį ir psichiatrinį įvertinimą, siekiant nustatyti, ar galimai padaryta nusikalstama veika turėjo įtakos jo psichikos sveikatai.

32. 2017 m. vasario 8 d. Kauno apylinkės teismas šiuos prašymus patenkino ir pavedė VTMT ir Valstybinės teismo psichiatrijos tarnybos (toliau – VTPT) Vaikų ir paauglių psichologijos skyriui atlikti pareiškėjo medicininį, psichiatrinį ir psichologinį įvertinimą. Bylos nagrinėjimas buvo atidėtas, kol bus gauti įvertinimo rezultatai.

33. Medicininį įvertinimą VTPT vykdė nuo 2017 m. gegužės iki spalio mėn. Jį atliko du ekspertai, remdamiesi pareiškėjo medicininiais dokumentais ir bylos medžiaga. Ekspertizės išvadoje teigiama, kad ekspertai pritarė dviem ankstesnėms medicinos ekspertizėms, kurių metu nustatyta, kad 2014 m. rugpjūčio 14 d. pareiškėjas nepatyrė jokių kūno sužalojimų (žr. šio sprendimo 15 ir 25 punktus).

34. Psichologinį ir psichiatrinį įvertinimą keturi VTPT ekspertai vykdė nuo 2018 m. vasario iki gegužės mėn. Pareiškėjas buvo du kartus tirtas, ekspertai taip pat analizavo jo medicininius dokumentus ir bylos medžiagą. Ekspertizės išvadoje teigiama, kad įvykių metu pareiškėjas galėjo suprasti atitinkamus įvykius ir tiksliai juos apibūdinti; nebuvo jokių požymių, kad jo pasakojimui apie galimai padarytą pasikėsinimą seksualiai išprievartauti galėjo turėti įtakos kas nors kitas. Išvadoje konstatuota, kad dėl galimai padaryto seksualinio prievartavimo pareiškėjas patyrė potrauminio streso sutrikimą, kuris prilygo nesunkiam sveikatos sutrikdymui ir kuris jau praėjo.

35. Kauno apylinkės teismas VTPT ekspertizės aktą gavo 2018 m. gegužės 15 d. ir atnaujino bylos nagrinėjimą.

36. 2018 m. liepos 11 d. prokuroras paprašė teismo iš dalies pakeisti kaltinimus R. V., papildomai inkriminuojant nesunkaus pareiškėjo sveikatos sutrikdymo padarymu pagal Baudžiamojo kodekso 138 straipsnio 1 dalį (žr. šio sprendimo 54 punktą).

37. 2018 m. liepos–gruodžio mėn. teismas surengė keturis posėdžius. Dar vienas numatytas posėdis buvo atidėtas, nes prokuroras atostogavo, o kitas buvo atšauktas pareiškėjo ir R. V. advokatų prašymu.

38. 2019 m. sausio 28 d. Kauno apylinkės teismas pripažino R. V. kaltu dėl pasikėsینimo seksualiai išprievartauti pareiškėją ir nesunkaus jo sveikatos sutrikdymo (žr. šio sprendimo 53, 54 ir 56 punktus).

39. Teismas nusprendė, kad pareiškėjas iš esmės nuosekliai papasakojo apie 2014 m. rugpjūčio 14 d. įvykius ir kad, remiantis psichologinio ir psichiatrinio įvertinimo išvada, jis galėjo suprasti atitinkamus įvykius ir nebuvo jokių požymių, kad jo pasakojimui galėjo daryti įtaką kas nors kitas (žr. šio sprendimo 34 punktą). Be to, keli liudytojai, matę pareiškėją iš karto po incidento, patvirtino, kad jis buvo ištiktas šoko ir kad ant jo kūno matėsi fizinės žymės, atitinkančios jo teiginius apie jam suduotus smūgius. Nors pareiškėjo parodymuose buvo nedidelių netikslumų, teismas pabrėžė, kad tam tikri netikslumai ar nesutapimai nukentėjusiojo nuo seksualinės prievartos parodymuose gali būti paaiškinami šoku, stresu ar gėdos jausmu dėl tokių nusikaltimų pobūdžio, todėl tai nebuvo pagrindas abejoti šių parodymų patikimumu. Priešingai, teismas nusprendė, kad būtent R. V. parodymai buvo nenuoseklūs ir nepatvirtinti liudytojų parodymais. Teismas taip pat konstatavo, kad R. V. turėjo žinoti, jog pareiškėjas buvo nepilnametis, nes R. V. daug metų palaikė santykius su pareiškėjo teta, turėjo su ja dukrą, kuri buvo panašaus amžiaus kaip ir pareiškėjas. Be to, R. V. praeityje yra sveikinęs jį su gimtadieniu. Remdamasis psichologinio ir psichiatrinio įvertinimo išvada, teismas padarė išvadą, kad pasikėsینimas seksualiai išprievartauti sukėlė pareiškėjui potrauminio streso sutrikimą, t. y. nesunkų sveikatos sutrikimą.

40. R. V. prašė jį atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą ir perduodant jį motinai globai (žr. šio sprendimo 60 punktą), tačiau teismas šį prašymą atmetė. Pirmiausia jis pažymėjo, kad Baudžiamojo kodekso 150 straipsnio 3 dalyje nustatyta nusikalstama veika yra sunki (žr. šio sprendimo 52 ir 56 punktus), todėl atleidimas pagal laidavimą nuo baudžiamosios atsakomybės negali būti taikomas. Be to, nebuvo įvykdytos tokio atleidimo sąlygos: R. V. savo kaltę pripažino tik iš dalies ir neigė kėsinęsis seksualiai išprievartauti pareiškėją ar jį mušęs (žr. šio sprendimo 7 punktą), jo parodymai baudžiamojo proceso metu buvo nenuoseklūs, be to, jis neatlygino pareiškėjui jokios neturtinės žalos.

41. Nustatydamas R. V. skirtiną bausmę, teismas atsižvelgė į šias aplinkybes: nusikalstamos veikos buvo tyčinės ir sukėlė neigiamų pasekmių pareiškėjui; nebuvo jokių atsakomybę lengvinančių ar sunkinančių aplinkybių; R. V. anksčiau už nusikalstamą veiką buvo teistas Jungtinėje Karalystėje (teismas nenurodė konkrečios nusikalstamos veikos), nors teistumas jau išnykęs. Teismo nuomone, atsižvelgiant į bylos medžiagą ir informaciją apie R. V. asmenybę, Baudžiamajame kodekse nustatytus bausmės tikslus (žr. šio sprendimo 57 punktą) buvo galima pasiekti paskyrus laisvės atėmimo bausmę. Teismas R. V. skyrė trejų metų laisvės atėmimo bausmę už pasikėsینimą išprievartauti nepilnametį (žr. šio sprendimo 53 ir 56 punktus) ir aštuonių mėnesių laisvės atėmimo bausmę už nesunkų

pareiškėjo sveikatos sutrikdymą (žr. šio sprendimo 54 punktą), nusprendamas, kad jos turi būti atliekamos kartu kaip apėmimo būdu subendrinta trejų metų laisvės atėmimo bausmė.

42. Pareiškėjui iš R. V. buvo priteista 6 000 EUR neturtinei žalai atlyginti.

III. BYLA APELIACINĖS INSTANCIJOS TEISME

43. Kauno apylinkės teismo nuosprendį pareiškėjas apskundė apeliacine tvarka. Jis teigė, kad R. V. paskirta bausmė buvo pernelyg švelni: Baudžiamojo kodekso 150 straipsnio 3 dalyje buvo nustatyta laisvės atėmimo bausmė nuo dvejų iki dešimties metų, o Baudžiamojo kodekso 138 straipsnio 1 dalyje – iki trejų metų (žr. šio sprendimo 54 ir 56 punktus). Už kiekvieną iš šių nusikalstamų veikų R. V. paskirtos bausmės buvo mažesnės už šiuose straipsniuose nustatytą vidurkį. Pareiškėjas teigė, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai įvertino R. V. veikų pavojingumą, ypač tai, kad jis pasikėsino seksualiai išprievartauti nepilnametį ir kad veika padaryta mažamečio akivaizdoje (žr. šio sprendimo 4 punktą). Be to, pasikėsinimas seksualiai išprievartauti truko gana ilgą laiką, R. V. elgėsi agresyviai ir buvo daug stipresnis už pareiškėją, kuris savo ruožtu neturėjo jokios galimybės ištrūkti iš savo kambario, – visa tai kartu paėmus sukėlė jam didžiulę baimę ir siaubą. Jis teigė, kad, kaip nustatyta byloje, R. V. veiksmai paveikė jo psichikos sveikatą (žr. šio sprendimo 34 punktą), o paauglystėje patirti psichologiniai sužalojimai laikytini ypač sunkiais, turinčiais ypač sunkių padarinių visam gyvenimui. Pareiškėjas prašė R. V. skirti bent penkerių metų laisvės atėmimo bausmę.

44. R. V. pirmosios instancijos teismo nuosprendį taip pat apskundė apeliacine tvarka ir prašė jį išteisinti. Jis taip pat teigė, kad baudžiamasis procesas truko labai ilgai ir į tai turėjo būti atsižvelgta skiriant bausmę, tačiau tai nebuvo padaryta.

45. 2019 m. gruodžio 11 d. Kauno apygardos teismas pirmosios instancijos teismo išvadoms dėl R. V. kaltės pritarė, tačiau pakeitė nuosprendžio dalį dėl bausmės.

46. Jis pažymėjo, kad R. V. buvo nuteistas už sunkią nusikalstamą veiką ir kad šio nusikaltimo padarymo metu Baudžiamojo kodekso 75 straipsnyje nebuvo nustatyta galimybė tokiais atvejais atidėti bausmės vykdymą (žr. šio sprendimo 61 punktą). 2015 m. kovo mėn. ši nuostata buvo iš dalies pakeista ir pagal įsigaliojusią nuo to laiko redakciją bausmės vykdymo atidėjimas galėjo būti taikomas asmenims, už sunkius nusikaltimus nuteistiems ne daugiau kaip ketveriems metams laisvės atėmimo (žr. šio sprendimo 62 punktą). Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, pakeista 75 straipsnio redakcija, kurioje buvo įtvirtintas nuteistiesiems palankesnis reglamentavimas, galėjo būti taikoma tais atvejais, kai nusikalstama veika buvo padaryta iki jos įsigaliojimo dienos, tačiau baudžiamasis procesas vis dar vyko.

47. Kauno apygardos teismo nuomone, buvo būtina atsižvelgti į aplinkybes, kuriomis buvo padarytos inkriminuojamos nusikalstamos veikos, į nuteistojo asmenybę ir į tai, kad baudžiamasis procesas truko labai ilgai. Teismas nustatė, kad žemesnės instancijos teismas teisingai paskyrė trejų metų laisvės atėmimo bausmę, tačiau, jo vertinimu, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, bausmės tikslai galėjo būti pasiekti R. V. realiai neatliekant šios bausmės (Kauno apygardos teismas, be kita ko, rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimis, apibendrintai išdėstytomis šio sprendimo 69 ir 70 punktuose). Todėl bausmės vykdymas buvo atidėtas trejiems metams ir R. V. buvo įpareigotas sumokėti 1 000 EUR į valstybės Nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą.

IV. BYLA LIETUVOS AUKŠČIAUSIAJAME TEISME

48. Pareiškėjas dėl apeliacinės instancijos teismo nutarties pateikė kasacinį skundą, kuriame teigė, kad R. V. paskirta bausmė buvo pernelyg švelni ir kad teismo nutartis atidėti bausmės vykdymą nebuvo pagrįsta. Jis pakartojo tuos pačius argumentus, kuriuos kėlė savo ankstesniame apeliaciniame skunde (žr. šio sprendimo 43 punktą). Be to, jis teigė, kad apeliacinės instancijos teismas nepaaiškino, kokios bylos aplinkybės ir su R. V. asmenybe susijusios aplinkybės sudarė pagrindą atidėti bausmės vykdymą. Pareiškėjas pažymėjo, kad byloje nenustatyta lengvinančių aplinkybių ir kad R. V. praeityje buvo teistas Jungtinėje Karalystėje (žr. šio sprendimo 41 punktą) ir, nors teistumas jau buvo išnykęs, tai vis tiek buvo svarbu vertinant jo asmenybę. Galiausiai jis įrodinėjo, kad proceso trukmė nebuvo pagrindas atidėti bausmės vykdymą.

49. 2020 m. liepos 16 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Kauno apygardos teismo nutartį paliko galioti visa apimtimi. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad tinkamos bausmės nustatymas ir sprendimas dėl jos vykdymo atidėjimo priklauso apeliacinio teismo kompetencijai, o Lietuvos Aukščiausiojo Teismo vaidmuo apsiriboja patikrinimu, ar teisingai pritaikyta atitinkama įstatymo norma.

50. Jis pažymėjo, kad trejų metų laisvės atėmimo bausmė, kurios vykdymas buvo atidėtas, R. V. buvo paskirta apeliacinės instancijos teismui įvertinus jo padarytų nusikalstamų veikų pavojingumo laipsnį (vienas sunkus ir vienas nesunkus nusikaltimas), šių nusikalstamų veikų stadiją (pasikėsinimas padaryti sunkų nusikaltimą), kaltės formą ir rūšį (nusikaltimai buvo tyčiniai), R. V. asmenybę (neturėjo teistumo Lietuvoje, administracine tvarka nebaustas, į įskaitą dėl priklausomybės sutrikimų neįtrauktas, gyveno Jungtinėje Karalystėje ir buvo informacijos, kad ten praeityje buvo nuteistas už nusikalstamą veiką), taip pat kitą bylos medžiagą ir bausmės tikslus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad pareiškėjas nenurodė, kurie Baudžiamojo kodekso 41 ar 54 straipsnių reikalavimai (žr. šio sprendimo 57 ir 58 punktus) buvo pažeisti skiriant bausmę.

51. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priminė savo praktiką dėl bausmių vykdymo atidėjimo (be kita ko, žr. šio sprendimo 71 ir 73 punktuose apibendrintus sprendimus) ir nurodė, kad sprendimas, ar taikyti Baudžiamojo kodekso 75 straipsnį, priklauso bylą nagrinėjančio teismo diskrecijai. Jis pabrėžė, kad bausmės vykdymo atidėjimas yra vienas iš baudžiamosios atsakomybės užtikrinimo būdų ir gali būti panaikintas, jei bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu asmuo nevykdo jį prižiūrinčių institucijų nustatytų sąlygų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad Kauno apygardos teismo nutartis atitiko įstatymą ir nebuvo pagrindo ją keisti.

BYLAI REIKŠMINGA TEISĖ IR PRAKTIKA

I. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

A. Baudžiamasis kodeksas

1. Nuostatos, susijusios su nusikalstamomis veikomis

52. Pagal Baudžiamojo kodekso 11 straipsnio 3 dalį nesunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme nustatyta didžiausia bausmė neviršija trejų metų laisvės atėmimo. Pagal 11 straipsnio 5 dalį sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme nustatyta didžiausia bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, bet neviršija dešimties metų laisvės atėmimo.

53. 22 straipsnio 1 dalyje apibrėžta, kad pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką yra tyčinis veikimas ar neveikimas, kuriais tiesiogiai pradedamas daryti nusikaltimas, tačiau veika nebuvo baigta dėl nepriklausančių nuo kaltininko valios aplinkybių.

54. 138 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

138 straipsnis. Nesunkus sveikatos sutrikdymas

„1. Tas, kas sužalojo ar susargdino žmogų, jeigu dėl to nukentėjęs asmuo prarado nedidelę dalį profesinio ar bendro darbingumo arba ilgai sirgo, bet jam nebuvo šio kodekso 135 straipsnio 1 dalyje nurodytų padarinių, baudžiamas laisvės apribojimu arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.“

55. 140 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

140 straipsnis. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas

„1. Tas, kas mušdamas ar kitaip smurtaudamas sukėlė žmogui fizinį skausmą arba nežymiai jį sužalojo ar trumpam susargdino, baudžiamas viešaisiais darbais arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų.“

56. Tiek, kiek svarbu šioje byloje, 150 straipsnyje nustatyta:

150 straipsnis. Seksualinis prievartavimas

„1. Tas, kas tenkino lytinę aistrą su žmogumi prieš šio valią analiniu, oraliniu ar kitokio fizinio sąlyčio būdu panaudodamas fizinį smurtą ar grasindamas tuoj pat jį panaudoti, ar kitaip atimdamas galimybę priešintis, ar pasinaudodamas bejėgiška nukentėjusio asmens būkle, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki septynerių metų.

<...>

3. Tas, kas šio straipsnio 1 dalyje numatytus veiksmus atliko nepilnamečiui asmeniui, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki dešimties metų.“

2. Nuostatos, susijusios su bausmėmis

57. 41 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bausme siekiama šių tikslų: 1) sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo; 2) nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį; 3) atimti ar apriboti asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas; 4) paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų; ir 5) užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą.

58. Bylai reikšmingu metu 54 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad, skirdamas bausmę, teismas turėjo atsižvelgti į: 1) padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį; 2) asmens kaltės formą ir rūšį; 3) padarytos nusikalstamos veikos motyvus ir tikslus; 4) nusikalstamos veikos stadiją; 5) kaltininko asmenybę; 6) bendrininko baudžiamosios atsakomybės atveju asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką formą ir rūšį; ir 7) atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes.

59. 57 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bausmė už pasikėsinimą padaryti nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą skiriama bendra tvarka, atsižvelgiant į kaltininko padarytų veiksmų pavojingumą, į tai, kiek nusikalstamas ketinimas įgyvendintas, ir į priežastis, dėl kurių nusikalstama veika nebuvo baigta. 57 straipsnio 2 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką gali būti paskirta švelnesnė negu už pabaigtą nusikalstamą veiką nustatyta bausmė.

60. 40 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį nusikaltimą, gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu yra asmens, kuris vertas teismo pasitikėjimo, prašymas perduoti kaltininką jo atsakomybei pagal laidavimą. Remiantis 40 straipsnio 2 dalimi, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą galimas tik tuo atveju, jeigu tenkinamos visos šios sąlygos: 1) asmuo nusikalstamą veiką padarė pirmą kartą ir 2) visiškai pripažino savo kaltę ir gailisi padaręs nusikalstamą veiką, ir 3) bent iš dalies atlygino ar pašalino padarytą žalą arba įsipareigojo ją atlyginti, jeigu ji buvo padaryta, ir 4) yra pagrindo manyti, kad jis visiškai atlygins ar pašalins padarytą žalą, laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų.

61. Iki 2015 m. kovo 24 d. dienos galiojusioje 75 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad asmeniui, nuteistam laisvės atėmimu už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus ne daugiau kaip ketveriems metams arba ne daugiau kaip šešeriems metams už padarytus dėl neatsargumo nusikaltimus, teismas gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų. Bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo.

62. Nuo 2015 m. gegužės 24 d. iki 2020 m. liepos 1 d. 75 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, buvo nustatyta, kad bausmės vykdymas gali būti atidėtas asmeniui, nuteistam laisvės atėmimu ne daugiau kaip šešeriems metams už padarytus dėl neatsargumo nusikaltimus arba ne daugiau kaip ketveriems metams už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus, išskyrus labai sunkius nusikaltimus.

63. Bylai reikšmingu metu 75 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad bausmės atidėjimo laikotarpiu teismas gali nuteistajam paskirti vieną ar kelias pareigas, tarp jų įpareigoti atsiprašyti nukentėjusio asmens; teikti nukentėjusiam asmeniui pagalbą, kol šis gydomi; dalyvauti elgesio pataisos programoje; neišeiti iš namų tam tikru laiku, jeigu tai nesusiję su darbu arba mokymusi; neišvykti už savo gyvenamosios vietos miesto ribų be bausmės atidėjimo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo; nesilankyti tam tikrose vietose arba nebendrauti su tam tikrais asmenimis. 75 straipsnio 3 dalyje buvo nustatyta, kad teismas savo nuožiūra gali paskirti kitas pareigas, kurios, teismo nuomone, galėtų turėti teigiamos įtakos nuteistojo elgesiui.

64. 75 straipsnis dar kartą buvo pakeistas 2019 m. birželio 27 d. ir pakeitimai įsigaliojo 2020 m. liepos 1 d. Pakeistoje 75 straipsnio 3 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad asmeniui, nuteistam laisvės atėmimu ne daugiau kaip penkeriems metams už sunkių nusikaltimų, teismas gali iš dalies atidėti paskirtos bausmės vykdymą, tačiau ši nuostata netaikoma tam tikrų kategorijų nusikaltimams, tarp jų seksualinio pobūdžio nusikaltimams.

B. Baudžiamojo proceso kodeksas

1. Nuostatos, susijusios su terminais

65. BPK 176 straipsnio 1 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad ikiteisminis tyrimas dėl nesunkių ar apysunkių nusikaltimų turi būti atliktas per šešis mėnesius, o dėl sunkių ir labai sunkių nusikaltimų – per devynis mėnesius.

66. 176 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad nurodyti terminai prokuroro prašymu aukštesniojo prokuroro gali būti pratęsti dėl bylos sudėtingumo, didelės apimties ar kitų svarbių aplinkybių. Bylose, kuriose įtariamasis yra suimtas, taip pat bylose, kuriose nukentėjusysis arba įtariamasis yra nepilnametis, ikiteisminis tyrimas turi būti prioritetas.

67. 242¹ straipsnyje nustatyta, kad bylą nagrinėjantis teismas privalo imtis priemonių užtikrinti, kad byla būtų išnagrinėta per kuo trumpesnę laiką ir darant kiek įmanoma mažiau teisiamojo posėdžio pertraukų.

2. Nuostatos, susijusios su nukentėjusiųjų teisėmis baudžiamosiose bylose

68. BPK pakeitimas priimtas 2015 m. gruodžio 17 d. ir įgaliojo 2016 m. kovo 1 d. Atitinkamose nuostatose nurodyta:

36² straipsnis. Specialūs apsaugos poreikiai

„Specialūs apsaugos poreikiai yra asmeninių savybių, nusikalstamos veikos pobūdžio ar jos padarymo aplinkybių nulemti nukentėjusiojo poreikiai naudotis šiame Kodekse nustatytomis garantijomis, kad nukentėjusysis būtų apsaugotas nuo psichinės traumos, nusikalstamo poveikio ar kitų neigiamų padarinių.“

186¹ straipsnis. Nukentėjusiojo specialių apsaugos poreikių vertinimas

„1. Ne vėliau kaip pirmosios nukentėjusiojo apklausos metu ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras atlieka nukentėjusiojo specialių apsaugos poreikių vertinimą. Prireikus tam gali būti pasitelkiamas psichologas arba kiti specialių žinių ar įgūdžių turintys asmenys. Į nukentėjusiojo specialių apsaugos poreikių vertinimo metu surinktus duomenis atsižvelgiama organizuojant baudžiamąjį procesą ir šio Kodekso nustatytais atvejais sprendžiant, ar nukentėjusiajam dėl jo specialių apsaugos poreikių būtina taikyti vieną ar daugiau šio Kodekso nustatytų garantijų.

2. Prireikus atlikti papildomą ar pakartotinį nukentėjusiojo specialių apsaugos poreikių vertinimą, jį organizuoja arba atlieka prokuroras: ikiteisminio tyrimo metu savo iniciatyva arba ikiteisminio tyrimo teisėjo pavedimu, teismo proceso metu – teismo pavedimu.

3. Duomenys, gauti atliekant nukentėjusiojo specialių apsaugos poreikių vertinimą, laikomi atskirai nuo bylos. Įtariamajam, kaltinamajam, nuteistajam ir jo gynėjui neleidžiama susipažinti su šiais duomenimis. <...>“

C. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

69. 2010 m. kovo 30 d. nutartyje byloje Nr. 2K-109/2010 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad vertindamas, ar bausmės tikslai bus pasiekti, teismas turi atsižvelgti į visus Baudžiamojo kodekso 41 straipsnyje išvardytus kriterijus (žr. šio sprendimo 57 punktą), t. y. ar asmuo bus sulaikytas nuo nusikalstamų veikų darymo, pakankamai nubaustas, ar jam bus apribota galimybė daryti naujas nusikalstamas veikas, ar jis laikysis įstatymų ir nebususikals, ar bus įgyvendintas teisingumo principas. Todėl teismas privalo motyvuoti ne tik bausmės parinkimą, bet ir sprendimą atidėti bausmės vykdymą, nurodydamas Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio taikymo sąlygas ir paaiškindamas, kodėl bausmės tikslai būtų pasiekti asmeniui realiai neatliekant bausmės.

70. 2014 m. vasario 18 d. nutartyje byloje Nr. 2K-56/2014 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad bausmės vykdymo atidėjimas visada turi būti pagrįstas motyvuota teismo išvada, jog yra pakankamas pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus nuteistojo bausmės atlikimo. Teismas turi atsižvelgti į atitinkamos nusikalstamos veikos pavojingumo lygį, kaltininko asmenybę, lengvinančias aplinkybes ir kitas svarbias aplinkybes. Teismas privalo įvertinti aplinkybes, susijusias su nusikalstamos veikos pavojingumu (jos padarymo būdą, įrankius ir priemones, laiką ir vietą, pasekmių sunkumą, kaltės formą ir rūšį, tikslus ir motyvus), nuteistojo asmenybę (anksčiau padarytus nusikaltimus ar kitus teisės pažeidimus, polinkį į girtavimą, narkotinių ar kitų psichotropinių medžiagų vartojimą, jo vertybines nuostatas, požiūrį į darbą ir asmens charakteristiką), jo elgesį po nusikaltimo padarymo (kaltės pripažinimą, gailėjimąsi, padėjimą išaiškinti nusikaltimą ar kitus bendrininkus, žalos atlyginimą). Šie duomenys turi sudaryti prielaidas išvadai, kad nuteistojo resocializacija galima be realaus laisvės atėmimo bausmės atlikimo. Teismas taip pat turi įvertinti ir tai, kaip bausmės vykdymas paveiktų kaltininko teigiamus socialinius ryšius.

71. 2016 m. balandžio 7 d. nutartyje byloje Nr. 2K-132-942/2016 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priminė jo praktikoje įtvirtintas aplinkybes, kurias būtina įvertinti sprendžiant dėl bausmės vykdymo atidėjimo (žr. šio sprendimo 70 punktą). Be to, jis nurodė, kad humaniškumo principą būtina derinti su teisingumo principu, pagal kurį kaltininko nubaudimas arba sprendimas atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės negali paneigti baudžiamosios teisės esmės ir paskirties, sudaryti nebaudžiamumo įspūdžio ar nepagarbos įstatymui arba ignoruoti nukentėjusiųjų teisėtų interesų. Be to, iš baudžiamosios teisės kyla reikalavimas, kad kiekvienas apkaltinamasis nuosprendis užtikrintų, jog valstybės reakcija į kaltininko sukeltą konfliktą su baudžiamuoju įstatymu – bausmė ar kita baudžiamojo poveikio priemonė – užtikrintų ne tik asmeninę, bet ir bendrąją tolesnės nusikalstamos veikos prevenciją. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat nurodė, kad kiekvienas sprendimas atidėti bausmės vykdymą turi atitikti Baudžiamojo kodekso 41 ir 54 straipsnių reikalavimus (žr. šio sprendimo 57 ir 58 punktus), taip pat kitas šio kodekso nuostatas dėl tinkamų bausmių.

72. 2016 m. lapkričio 29 d. nutartyje byloje Nr. 2K-396-746/2016 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad bausmės vykdymas gali būti atidėtas tik tada, kai, be Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 1 dalyje nurodytų formalių sąlygų, teismas pripažįsta, kad bausmės tikslai bus pasiekti asmeniui realiai neatliekant bausmės. Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio taikymas yra teismo teisė, o ne pareiga. Bausmės vykdymo atidėjimas yra išimtinė baudžiamosios atsakomybės forma, galima tada, kai bylos aplinkybių visuma neleidžia abejoti, kad laisvės atėmimo bausmė realiai gali būti neatliekama, tačiau, dėl to kilus pagrįstų abejonių, bausmės vykdymo atidėjimas neturi būti taikomas.

73. 2018 m. kovo 13 d. nutartyje byloje Nr. 2K-7-8-788/2018 Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmetė prokuroro argumentą, kad bausmės vykdymo atidėjimas sukuria nebaudžiamumo įspūdį ir pagarbos įstatymui trūkumą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad bausmės vykdymo atidėjimas yra viena iš baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo formų ir vienas efektyviausių racionalios baudžiamosios politikos instrumentų, leidžiantis kontroliuoti nusikalstamas veikas padariusių asmenų elgesį, neardant jų socialinių ir ekonominių ryšių, apsaugant nuo neigiamo kitų kalinių poveikio, taip mažinant nusikalstamų veikų recidyvo tikimybę. Taikyti su laisvės atėmimu nesusijusias priemones skatina ir Europos Tarybos Ministrų Komiteto 1992 m. spalio 19 d. rekomendacija Nr. R (92)16 dėl Europos visuomeninių sankcijų ir priemonių taisyklių, 2000 m. lapkričio 29 d. rekomendacija Rec(2000)22 dėl Europos visuomeninių sankcijų ir priemonių taisyklių taikymo tobulinimo ir 2010 m. sausio 20 d. rekomendacija CM/Rec(2010)1 dėl Europos probacijos taisyklių. Šiose rekomendacijose nurodyta, kad tokių priemonių taikymas turėtų būti išplėstas ir kad probacija yra tinkama priemonė siekiant užtikrinti teisingą baudžiamąjį procesą ir bendruomenės saugumą, užkirsti kelią nusikalstamumui ir sumažinti laisvės atėmimo bausmės taikymą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat pažymėjo, kad probuojamų asmenų priežiūra vykdoma remiantis Probacijos įstatymu, kuriame nustatytos tam tikros pareigos ir asmeninės laisvės apribojimai. Tais atvejais, kai probuojamas asmuo nevykdo nustatytų pareigų, teismas probacijos tarnybų teikimu gali priimti sprendimą panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą. Taigi bausmės vykdymo atidėjimas negali būti prilyginimas nebaudžiamumui ir pagarbos įstatymui trūkumui.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat nurodė, kad pagal nusistovėjusią nacionalinių teismų praktiką pernelyg ilga baudžiamojo proceso trukmė gali būti vienas iš pagrindų švelninti bausmę pagal atitinkamo Baudžiamojo kodekso straipsnio sankcijos ribas arba skirti švelnesnę, nei nustatyta straipsnio sankcijoje, bausmę, arba atidėti bausmės vykdymą. Be to, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, bausmės sumažinimas yra tinkama teisinės gynybos priemonė kompensuojant už ilgą baudžiamojo proceso trukmę (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, be kita ko, rėmėsi *Einarsson prieš Islandiją*, Nr. 22596/93, Komisijos 1995 m. balandžio 5 d. sprendimu; *Beck prieš Norvegiją*, Nr. 26390/95, § 27, 2001 m. birželio 26 d.; ir *Sorvisto prieš Suomiją*, Nr. 19348/04, § 66, 2009 m. sausio 13 d.).

II. REIKŠMINGA TARPTAUTINĖ MEDŽIAGA

A. Europos Taryba

74. Kiek tai svarbu šioje byloje, Europos Tarybos konvencijoje dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos prieš juos

(toliau – Lansarotės konvencija), kurią Ministrų komitetas priėmė 2007 m. liepos 12 d. ir kuri Lietuvoje įsigaliojo 2013 m. rugpjūčio 1 d., nurodyta:

18 straipsnis. Seksualinė prievarta

„1. Kiekviena Šalis imasi būtinų teisėkūros ar kitų priemonių siekdama užtikrinti, kad būtų baudžiamas toliau nurodytas tyčinis elgesys:

<...>

b) seksualiniai veiksmai su vaiku, kai:

– naudojama prievarta, jėga ar grasinimai, arba

– piktnaudžiuojama pripažintu pasitikėjimu, valdžia ar įtaka vaikui, taip pat ir šeimoje,

<...>“

24 straipsnis. Bendrininkavimas ir pasikėsinimas

„<...>

2. Kiekviena Šalis imasi būtinų teisėkūros ar kitų priemonių, siekdama, kad už tyčinį pasikėsinimą padaryti bet kurį šioje Konvencijoje nustatytą nusikaltimą būtų baudžiama. <...>“

27 straipsnis. Sankcijos ir priemonės

„1. Kiekviena Šalis imasi būtinų teisėkūros ar kitų priemonių siekdama užtikrinti, kad už šioje Konvencijoje nurodytus nusikaltimus būtų baudžiama taikant veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas atsižvelgiant į nusikaltimų sunkumą. Tokios sankcijos apima su laisvės atėmimu susijusias bausmes, dėl kurių gali būti taikoma ekstradicija. <...>“

28 straipsnis. Sunkinančios aplinkybės

„Kiekviena Šalis imasi būtinų teisėkūros ar kitų priemonių siekdama užtikrinti, kad vadovaujantis atitinkamomis vidaus teisės aktų nuostatomis į toliau nurodytas aplinkybes, jei jos dar nėra laikomos nusikaltimo sudedamąja dalimi, būtų galima atsižvelgti kaip į sunkinančias aplinkybes nustatant dėl šioje Konvencijoje nurodytų nusikaltimų taikytinas sankcijas:

a) nusikaltimu padaryta didelė žala fizinei arba psichinei aukos sveikatai;

<...>

d) nusikaltimą padarė šeimos narys, kartu su vaiku gyvenantis asmuo arba savo valdžia piktnaudžiaavęs asmuo; <...>“

30 straipsnis. Principai

„1. Kiekviena Šalis imasi būtinų teisėkūros ar kitų priemonių, siekdama užtikrinti, kad tyrimas ir baudžiamosios bylos nagrinėjimas būtų vykdomi atsižvelgiant į vaiko interesus ir gerbiant jo teises.

2. Kiekviena Šalis turi taikyti aukas apsaugančius metodus, užtikrindama, kad tyrimai ir baudžiamosios bylos nagrinėjimas nepadidintų vaiko patirtos traumos ir kad įvykdžius baudžiamąjį teisingumą būtų suteikta pagalba, kai to reikia.

3. Kiekviena Šalis užtikrina, kad tyrimams ir baudžiamosios bylos nagrinėjimui būtų teikiama pirmenybė ir jie būtų atliekami be nepagrįsto vilkinimo. <...>“

35 straipsnis. Vaiko apklausos

„1. Kiekviena Šalis imasi būtinų teisėkūros ar kitų priemonių siekdama užtikrinti, kad:

a) vaiko apklausos vyktų be nepagrįsto atidėliojimo, kompetentingoms institucijoms gavus pranešimą apie faktus;

<...>

e) apklausų būtų kuo mažiau ir jos būtų atliekamos tik tuomet, kai tai tikrai būtina nagrinėjant baudžiamąją bylą; <...>“

75. Tiek, kiek svarbu šioje byloje, Lansarotės konvencijos aiškinamajame rašte teigiama:

„196. Pirmoji iš sunkinančių aplinkybių [pagal 28 straipsnį] – nusikaltimu padaryta didelė žala fizinei arba psichinei aukos sveikatai. Kai kurios šioje Konvencijoje numatytos nusikalstamos veikos gali nebūti susiję su žala vaiko „fizinei“ sveikatai, <...> tačiau psichologinis poveikis gali turėti sunkių ilgalaikių pasekmių <...>

<...>

199. Ketvirtoji iš sunkinančių aplinkybių [pagal 28 straipsnį] susijusi su atvejais, kai nusikaltimą padarė šeimos narys, kartu su vaiku gyvenantis asmuo arba savo valdžia piktnaudžiauęs asmuo. Tai apimtų įvairias situacijas, kai nusikaltimą padaro vienas iš tėvų arba kitas vaiko šeimos narys, taip pat giminaitis, arba *in loco parentis* veikiantis asmuo, pavyzdžiui, vaiko auklėtojas ar prižiūrintis asmuo. Kartu su vaiku gyvenantis asmuo reiškia vaiko tėvų partnerius arba kitus asmenis, gyvenančius tame pačiame namų ūkyje kaip ir vaikas. Valdžią turintis asmuo reiškia bet kurį asmenį, esantį viršesnėje padėtyje už vaiką, pavyzdžiui, mokytoją, darbdavį, vyresnį brolių ar seserį arba kitą vyresnį vaiką.

<...>

216. [30 straipsnio] 3 dalyje pripažįstamas principas, pagal kurį tyrimams ir baudžiamosios bylos nagrinėjimui būtų teikiama pirmenybė ir jie būtų atliekami be nepagrįsto vilkinimo, nes pernelyg ilgą proceso trukmę nukentėjęs vaikas gali suprasti kaip jo parodymų atmetimą arba atsisakymą jį išklausti, o tai gali dar labiau sustiprinti jo jau patirtą traumą. Derybininkai norėjo pabrėžti, kad ši nuostata atspindi EŽTK 6 straipsnyje įtvirtintą principą, pagal kurį „asmuo turi teisę, kad bylą [išnagrinėtų] per kuo trumpiausią laiką“ ir kad byloje, susijusiose su vaikais, šis principas būtų taikomas itin rūpestingai <...>

<...>

236. [35 straipsnis] susijęs su vaiko apklausomis tiek tyrimo, tiek teismo nagrinėjimo metu. Tyrimų metu jis taikomas nepriklausomai nuo to, kokia institucija (policija ar teisminė institucija) vykdo apklausą. Pagrindinis šios nuostatos tikslas yra toks pat, kaip ir bendrasis 30 straipsnio tikslas: apsaugoti vaiko interesus ir užtikrinti, kad apklausos jo dar labiau netraumuotų <...>

237. Siekiant šių tikslų, 35 straipsnyje nustatytos taisyklės, kuriomis siekiama apriboti vieną po kitos einančių vaikų apklausų, verčiančių juos iš naujo išgyventi patirtus įvykius, skaičių <...>“

B. Europa Sąjunga (ES)

76. Kiek tai svarbu šioje byloje, 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2011/93/ES dėl kovos su seksualine prievarta prieš vaikus, jų seksualiniu išnaudojimu ir vaikų pornografija nustatyta:

„<...>

(12) už sunkią seksualinę prievartą prieš vaikus ir seksualinį vaikų išnaudojimą turėtų būti taikomos veiksmingos, proporcingos ir atgrasomosios sankcijos. <...>

<...>

(30) <...> [D]alyvaudami baudžiamosiose bylose, nukentėję vaikai, kiek tai įmanoma, neturėtų patirti papildomos traumos dėl apklausų ar matydami nusikaltusius asmenis. Išmokus gerai suprasti vaikus ir žinant, kaip jie elgiasi, susidūrę su traumuojančia patirtimi, bus galima lengviau užtikrinti, kad įkalčiai būtų renkami kokybiškai ir kad būtų mažinamas stresas, kurį tenka patirti vaikams, kai imamas būtinų priemonių;“

3 straipsnis

Su seksualine prievarta susijusios nusikalstamos veikos

„1. Valstybės narės imasi būtinų priemonių siekdamos užtikrinti, kad už 2–6 dalyse nurodytus tyčinius veiksmus būtų baudžiama.

<...>

5. Už seksualinius veiksmus su vaiku, kai:

<...>

(iii) naudojama prievarta, jėga arba grasinama – baudžiama maksimalia ne trumpesne kaip dešimties metų laisvės atėmimo bausme, jei vaikas nėra sulaukęs amžiaus, kai jis gali duoti sutikimą lytiškai santykiauti, ir ne trumpesne kaip penkerių metų laisvės atėmimo bausme, jei vaikas yra sulaukęs tokio amžiaus. <...>“

7 straipsnis

Kurstymas, bendrininkavimas ir kėsinimasis

„<...>

2. Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad už kėsinimąsi padaryti bet kurią iš 3 straipsnio 4, 5 ir 6 dalyse <...> nurodytų nusikalstamų veikų būtų baudžiama. <...>“

9 straipsnis

Atsakomybę sunkinančios aplinkybės

„Jei toliau nurodytos aplinkybės dar nėra sudėtinės nusikalstamų veikų, nurodytų 3–7 straipsniuose, dalys, valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad toliau nurodytas aplinkybes būtų galima, remiantis atitinkamomis nacionalinės teisės nuostatomis, laikyti sunkinančiomis aplinkybėmis, susijusiomis su 3–7 straipsniuose nurodytomis atitinkamomis nusikalstamomis veikomis:

<...>

b) nusikalstama veika buvo padaryta vaiko šeimos nario, kartu su vaiku gyvenančio asmens arba asmens, kuris turi pripažintą pasitikėjimą ar autoritetą; <...>“

20 straipsnis

Nukentėjusių vaikų apsauga baudžiamuosiuose tyrimuose ir baudžiamosiose bylose

„<...>

3. Nepažeidžiant teisės į gynybą, valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad vykstant bet kurios iš 3–7 straipsniuose nurodytų nusikalstamų veikų baudžiamajam tyrimui:

a) faktus pranešus kompetentingoms valdžios institucijoms, nebūtų nepagrįstai vilkinamos nukentėjusių vaikų apklausos;

<...>

e) apklausų būtų kuo mažiau ir jos būtų vykdomos tik tais atvejais, jei tai visiškai būtina baudžiamųjų tyrimų ir procesų tikslais; <...>“

77. Kiek tai svarbu šioje byloje, Europos Parlamento ir Tarybos 2012 m. spalio 25 d. Direktyvoje 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR, nustatyta:

„<...>

(18) kai artimųjų smurto atveju smurto veiksmus įvykdo asmuo, kuris yra dabartinis arba buvęs aukos sutuoktinis, partneris arba kitas šeimos narys, neatsižvelgiant į tai, ar nusikaltėlis ir auka gyvena ar gyveno tame pačiame būste. Toks smurtas galėtų apimti fizinį, seksualinį, psichologinį ar ekonominį smurtą ir gali sukelti fizinę, psichinę ar emocinę žalą ar ekonominių nuostolių. Artimųjų smurtas yra didelė ir dažnai užslėpta socialinė problema, kuri galėtų būti nuolatinių psichologinių ir fizinių traumų su sunkiomis pasekmėmis priežastis, nes smurtauja asmuo, kuriuo auka turėtų pasitikėti. Todėl artimųjų smurto aukoms gali reikėti specialių apsaugos priemonių. <...>

<...>

(53) antrinės ir pakartotinės viktimizacijos <...> dėl dalyvavimo baudžiamajame procese rizika turėtų būti sumažinta vykdant teismo procesą suderintai ir pagarbiai, sudarant aukai galimybę pasitikėti valdžios institucijomis. Bendrauti su kompetentingomis valdžios institucijomis turėtų būti kuo paprasčiau, kartu turėtų būti mažinamas nereikalingų aukos bendravimo su valdžios institucijomis atvejų skaičius, pvz., vaizdo kamera įrašant apklausas ir leidžiant įrašus naudoti teismo procese. <...>“

20 straipsnis

Aukų teisė į apsaugą nusikalstamų veikų tyrimo metu

„Nedarydamos poveikio teisei į gynybą ir laikydamosi teismo diskrecijos taisyklių, valstybės narės užtikrina, kad nusikalstamų veikų tyrimo metu:

a) aukų apklausos būtų atliekamos nepagrįstai nedelsiant po to, kai kompetentingai valdžios institucijai pateikiamas skundas dėl nusikalstamos veikos;

b) aukų apklausų būtų rengiama kuo mažiau ir jos būtų rengiamos tik tuo atveju, jei tai tikrai būtina nusikalstamų veikų tyrimo tikslais;

<...>

d) medicininės apžiūros būtų taikomos kuo mažiau ir atliekamos, tik kai tai tikrai būtina baudžiamojo proceso tikslams pasiekti.“

TEISĖ

III. TARIAMAS KONVENCIJOS 3 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

78. Pareiškėjas skundėsi, kad baudžiamasis procesas prieš R. V. truko pernelyg ilgai ir kad R. V. buvo paskirta per švelni bausmė. Jis rėmėsi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi.

79. Teismas primena, kad būtent jis sprendžia dėl bylos faktų teisinio kvalifikavimo ir kad jis neprivalo vadovautis peticijoje arba Vyriausybės pateiktu kvalifikavimu (žr. *Radomilja ir kiti prieš Kroatiją* [DK], Nr. 37685/10 ir 22768/12, § 126, 2018 m. kovo 20 d., ir *S. M. prieš Kroatiją* [DK], Nr. 60561/14, §§ 241–243, 2020 m. birželio 25 d.). Atsižvelgdamas į bylos aplinkybes ir į tai, kaip suformuluoti pareiškėjo skundai, jis mano, kad skundus tikslingiau nagrinėti Konvencijos 3 straipsnio procesiniu aspektu (panašiai vertinta *S. Z. prieš Bulgariją*, Nr. 29263/12, § 30, 2015 m. kovo 3 d., ir *X ir kiti prieš Bulgariją* [DK], Nr. 22457/16, § 149, 2021 m. vasario 2 d.).

Konvencijos 3 straipsnyje nustatyta:

„Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.“

A. Priimtinas

80. Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas koku nors kitu pagrindu, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Taigi jis turi būti pripažintas priimtiniu.

B. Esmė

1. Šalių argumentai

(a) Pareiškėjas

81. Pareiškėjas teigė, kad baudžiamasis procesas truko pernelyg ilgai: užpuolimas įvyko 2014 m. rugpjūčio 14 d., o galutinis sprendimas nebuvo priimtas iki 2020 m. liepos 16 d., t. y. beveik po šešerių metų. Proceso trukmė nebuvo pateisinama, nes byla nebuvo sudėtinga – ji buvo susijusi su vienu incidentu, o nagrinėjamus įvykius išsamiai apibūdino pats pareiškėjas ir keli liudytojai.

82. Visų pirma pareiškėjas teigė, kad pakartotinės medicininės ekspertizės buvo paskirtos todėl, kad pirminiai ekspertai tinkamai nepagrindė savo išvadų (žr. šio sprendimo 11 ir 17 punktus). Be to, ikiteisminio tyrimo

metu institucijos neįvertino pareiškėjo patirtos psichologinės žalos, ir šis įvertinimas jo atstovo prašymu buvo atliktas tik teismo nagrinėjimo metu (žr. šio sprendimo 31 punktą).

83. Pareiškėjas nesutiko su Vyriausybės argumentu, kad jis pats prisidėjo prie proceso trukmės (žr. šio sprendimo 87 punktą). Jis teigė, kad nacionaliniuose teismo procesuose nebuvo nustatyta, jog jis piktnaudžiavo savo procesinėmis teisėmis. Be to, jam priskirtinas uždelsimas bendros šio proceso trukmės kontekste buvo nedidelis, o tai, kad šis procesas truko labai ilgai, pripažino ir Kauno apygardos teismas (žr. šio sprendimo 47 punktą).

84. Pareiškėjas taip pat teigė, kad dėl užpuolimo jis patyrė psichologinę žalą (žr. šio sprendimo 34 punktą) ir kad ilgas baudžiamasis procesas taip pat neigiamai paveikė jo psichinę sveikatą.

85. Jis teigė, kad dėl pernelyg ilgos proceso trukmės R. V. buvo paskirtas tik bausmės vykdymo atidėjimas. Pareiškėjas įrodinėjo, kad R. V. veiksmams nusipelnė griežtos bausmės: Baudžiamojo kodekso 150 straipsnio 3 dalyje buvo nustatyta, kad už nepilnamečio seksualinį prievartavimą baudžiama laisvės atėmimu nuo dvejų iki dešimties metų (žr. šio sprendimo 56 punktą). Jis teigė, kad bausmės vykdymo atidėjimas buvo akivaizdžiai neproporcingas R. V. veiksmų sunkumui ir kad nacionaliniai teismai tinkamai nepagrindė bausmės pasirinkimo.

86. Galiausiai pareiškėjas atkreipė dėmesį į tai, kad R. V. gyveno Jungtinėje Karalystėje, o bausmės vykdymo atidėjimą prižiūrėjo pareigūnai Lietuvoje, o tai, jo nuomone, reiškė, kad priežiūra buvo tik formalaus pobūdžio.

(b) Vyriausybė

87. Vyriausybė teigė, kad ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas tą pačią dieną, kai pareiškėjas pateikė skundą policijai. Institucijos ėmėsi visų teisės aktuose nustatytų priemonių įtariamoms nusikalstamoms veikoms nuodugniai ištirti ir visiems esamiems įrodymams surinkti. Be to, jos siekė tinkamai įvertinti visus pareiškėjo galimai patirtus sužalojimus ir pašalinti bet kokius su tuo susijusius prieštaravimus, todėl buvo paskirtos kelios medicininės ekspertizės. Vyriausybė teigė, kad trečiosios medicininės ekspertizės atlikimas užtruko dėl paties pareiškėjo, nes jis laiku nepateikė ekspertams reikiamų dokumentų (žr. šio sprendimo 21 punktą), ir kad valdžios institucijos ėmėsi veiksmų procesui paspartinti, ragindamos jį pateikti šiuos dokumentus ir teiraudamosi VTMT apie įvertinimo eigą (žr. šio sprendimo 21 ir 23 punktus).

88. Vyriausybė taip pat teigė, kad pirmosios instancijos teismo atliktas bylos nagrinėjimas, kuris truko trejus metus ir du mėnesius, apėmė papildomą pareiškėjo medicininį įvertinimą ir psichologinę bei psichiatrinę ekspertizę; šie įvertinimai buvo paskirti pareiškėjo prašymu (žr. šio sprendimo 31 punktą), ir dėl psichologinės bei psichiatrinės ekspertizės buvo pakeisti

R. V. pareikšti kaltinimai, nes buvo nustatyta, kad pareiškėjas dėl užpuolimo patyrė potrauminio streso sutrikimą (žr. šio sprendimo 34 ir 36 punktus). Vyriausybė taip pat teigė, kad pirmosios instancijos teismas nebuvo neaktyvus. Teismo posėdžiai vykdavo reguliariai, jie būdavo numatomi visoms šalims sutikus, o keli posėdžiai buvo atidėti pareiškėjo advokato prašymu (žr. šio sprendimo 28 ir 37 punktus).

89. Vyriausybė tvirtino, kad bendra baudžiamojo proceso trukmė – penkeri metai ir vienuolika mėnesių – šiomis aplinkybėmis negali būti laikoma pernelyg ilga. Be to, proceso trukmė nesutrukė valdžios institucijoms ir teismams surinkti įrodymus, priimti sprendimą dėl bylos esmės ir nustatyti už pasikėsinimą išprievartauti atsakingą asmenį bei jį nubausti.

90. Vyriausybė taip pat teigė, kad bylose dėl seksualinės prievartos prieš vaikus Lietuvos teismai atkreipia dėmesį į ypatingą tokių nusikaltimų pavojingumą ir vadovaujasi atitinkamuose tarptautiniuose dokumentuose, pavyzdžiui, Lansarotės konvencijoje, bei Teismo praktikoje nustatytais standartais. Vyriausybė pateikė nacionalinių bylų dėl jaunesnių nei šešiolikos metų asmenų išžaginimo, seksualinio prievartavimo ir tvirkinimo pavyzdžių, kuriose kaltininkams buvo paskirtos panašios trukmės bausmės kaip ir R. V. Todėl Vyriausybė įrodinėjo, kad R. V. skirta trejų metų laisvės atėmimo bausmė, kuri sudarė pusę įstatyme nustatytos bausmės vidurkio (žr. šio sprendimo 56 punktą), buvo proporcinga nagrinėjamam nusikaltimui, kurį sudarė viena pasikėsinimo stadijoje nutrūkusi veika, dėl kurios nukentėjusiajam buvo padarytas nesunkus sveikatos sutrikdymas.

91. Vyriausybė taip pat tvirtino, kad, remiantis Teismo praktika, negalima teigti, jog už seksualinius nusikaltimus prieš nepilnamečius visada turi būti baudžiama laisvės atėmimo bausmėmis ir kad bausmės vykdymo atidėjimas savaime yra nesuderinamas su valstybės pozityviosiomis pareigomis pagal Konvencijos 3 straipsnį. Bylose dėl privačių asmenų smurto bausmės vykdymo atidėjimo galimybė turi būti vertinama atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes. Teismas yra pripažinęs, kad bausmės vykdymo atidėjimas, nors ir švelnesnis nei realus laisvės atėmimas, turi pranašumų kontroliuojant kaltininko elgesį ateityje (šiuo aspektu Vyriausybė rėmėsi *Irene Wilson prieš Jungtinę Karalystę* (nutarimas), Nr. 10601/09, 2012 m. spalio 23 d.). Vyriausybė taip pat pateikė įvairių nacionalinių teismų praktikos pavyzdžių, kuriuose nustatyti su bausmės vykdymo atidėjimu susiję principai (be kita ko, žr. šio sprendimo 71–73 punktuose apibendrintus sprendimus). Vyriausybė teigė, kad nagrinėjamu atveju teismai sprendimą skirti R. V. bausmės vykdymo atidėjimą priėmė išsamiai įvertinę visas reikšmingas bylos aplinkybes ir kad šis sprendimas nebuvo nulemtas proceso trukmės ar kokių nors valdžios institucijų veiksmų trūkumų.

92. Vyriausybė taip pat teigė, kad R. V. nustatytas įpareigojimas sumokėti 1 000 EUR į valstybės Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą (žr. šio sprendimo 47 punktą) buvo parinktas atsižvelgiant į tai, kad jis gyveno

Jungtinėje Karalystėje, todėl ši priemonė buvo „logiška vykdymo perspektyvos požiūriu“. Be to, R. V. buvo priteista sumokėti pareiškėjui 6 000 EUR neturtinei žalai atlyginti (žr. šio sprendimo 42 punktą), todėl šią bylą reikia lyginti su tomis bylomis, kuriose Teismas priešingai nustatė, kad dėl proceso trukmės pareiškėjai negalėjo gauti žalos atlyginimo (pavyzdžiui, *D. M. D. prieš Rumuniją*, Nr. 23022/13, §§ 47–48, 2017 m. spalio 3 d., ir *Vasil Hristov prieš Bulgariją*, Nr. 81260/12, § 47, 2015 m. birželio 16 d.).

93. Galiausiai, atsakydama į pareiškėjo argumentą, kad R. V. priežiūra bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu buvo tik formalaus pobūdžio, nes jis gyveno Jungtinėje Karalystėje (žr. šio sprendimo 86 punktą), Vyriausybė nurodė, kad R. V. buvo įpareigotas kas dvi savaites elektroniniu paštu susisiekti su probacijos pareigūnu ir kas du mėnesius asmeniškai susitikti su pareigūnu Lietuvoje, išskyrus per COVID-19 pandemiją ir tuomet, kai jis buvo hospitalizuotas dėl operacijos. Be to, R. V. probacijos pareigūnui pateikė Lietuvos ambasados Jungtinėje Karalystėje išduotus dokumentus apie jo teistumą toje šalyje. Vyriausybė teigė, kad jei R. V. būtų padaręs naują nusikalstamą veiką arba nesilaikęs bausmės vykdymo atidėjimo sąlygų, bausmė būtų buvusi pradėta vykdyti.

2. Teismo vertinimas

(a) Bendrieji principai

94. Teismas primena, kad nagrinėdamas, ar su asmeniu buvo „nežmoniškai ar žeminančiai“ elgiamasi Konvencijos 3 straipsnio požiūriu, jis paprastai pabrėžia, kad elgesys turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį, kad patektų į šios nuostatos taikymo sritį. Tokio lygio vertinimas yra reliatyvus ir priklauso nuo visų bylos aplinkybių, visų pirma nuo elgesio trukmės, jo fizinio ar psichinio poveikio ir kai kuriais atvejais nuo nukentėjusiojo lyties, amžiaus ir sveikatos būklės. Siekdamas nustatyti, ar pasiekta žiaurumo riba, Teismas taip pat gali atsižvelgti į kitus veiksnius, visų pirma: tikslą, dėl kurio elgesys buvo taikomas kartu su ketinimu ar motyvacija, nors tai, kad nebuvo ketinimo pažeminti ar paniekinti nukentėjusįjį, negali neginčijamai paneigti išvados dėl 3 straipsnio pažeidimo; kontekstą, kuriame buvo žiauriai elgiamasi, pavyzdžiui, padidintos įtampos ir emocijų atmosferą; ir tai, ar nukentėjusysis buvo pažeidžiamoje padėtyje (žr. *Nicolae Virgiliu Tănase prieš Rumuniją* [DK], Nr. 41720/13, §§ 116–117, 2019 m. birželio 25 d., ir ten nurodytas bylas).

95. Bendrieji principai, susiję su Susitariančiųjų Valstybių procesinėmis pareigomis pagal Konvencijos 3 straipsnį, ypač bylose dėl seksualinės prievartos prieš vaikus, apibendrinti byloje *X ir kiti prieš Bulgariją* (minėta pirmiau, §§ 176–178 ir 184–192, bei ten nurodytose bylose).

96. Visų pirma Teismas primena, kad pareiga atlikti tyrimą yra neatsiejama nuo greitumo ir pagrįsto operatyvumo reikalavimo. Šiuo atžvilgiu, Teismo nuomone, svarbiausia, kad tyrimas būtų pradėtas ir atliktas

nedelsiant. Nepaisant proceso baigties, nacionalinėje teisėje nustatyti apsaugos mechanizmai turėtų praktiškai veikti taip, kad institucijoms pateiktų konkrečių bylų esmės nagrinėjimą būtų galima užbaigti per įmanomai trumpiausią laiką (ten pat, § 188).

97. Be to, po oficialaus tyrimo nacionaliniuose teismuose pradėjus procesą, visas procesas, įskaitant ir teismo nagrinėjimo etapą, turi atitikti pozityviosios pareigos pagal Konvencijos 3 straipsnį reikalavimus. Tai apima ir pasibaigus procesui taikomas sankcijas. Nors nėra absoliutaus reikalavimo, kad baudžiamasis persekiojimas visada baigtųsi apkaltinamuoju nuosprendžiu ar konkrečia bausme, nacionaliniai teismai jokiais aplinkybėmis neturėtų leisti, kad sunkūs pasikėsinimai į fizinę ir psichinę neliečiamybę liktų nenubausti arba kad už sunkius nusikaltimus būtų baudžiama pernelyg švelniomis bausmėmis. Todėl Teismo užduotis – patikrinti, ar ir koku mastu galima laikyti, kad teismai, darydami išvadą, bylą išnagrinėjo taip atidžiai, kaip to reikalaujama pagal Konvencijos 3 straipsnį, kad nebūtų sumenkintas esamos teismų sistemos atgrasomasis poveikis ir jai tenkančio vaidmens užkertant kelią netinkamo elgesio draudimo pažeidimams svarba (žr. *Myumyun prieš Bulgariją*, Nr. 67258/13, §§ 66–67, 2015 m. lapkričio 3 d.; *Sabalić prieš Kroatiją*, Nr. 50231/13, § 97, 2021 m. sausio 14 d.; ir *Vardanyan ir Khalafyan prieš Armėniją*, Nr. 2265/12, § 83, 2022 m. lapkričio 8 d.).

98. Galiausiai iš Teismo praktikos aišku, kad tais atvejais, kai nuo seksualinės prievartos galimai nukentėjo vaikai, laikantis iš 3 straipsnio kylančių pozityviųjų pareigų, nacionaliniuose teismo procesuose būtina veiksmingai įgyvendinti vaikų teisę į tai, kad pirmiausia būtų vadovaujamasi jų interesais ir tinkamai atsižvelgiama į ypatingą vaiko pažeidžiamumą bei atitinkamus poreikius. Šie reikalavimai taip pat įtvirtinti kituose šioje byloje aktualiuose tarptautiniuose dokumentuose, pavyzdžiui, Lansarotės konvencijoje ir Europos Sąjungos priimtuose dokumentuose (žr. šio sprendimo 74–77 punktus). Apskritai Teismas mano, kad byloje, galimai susijusiose su seksualine prievarta prieš vaikus, Konvencijos 3 straipsnyje nustatyta procesinė pareiga atlikti veiksmingą tyrimą turi būti aiškinama atsižvelgiant į įsipareigojimus, kylančius iš kitų taikytinų tarptautinių dokumentų ir ypač – Lansarotės konvencijos (žr. *X ir kiti prieš Bulgariją*, minėta pirmiau, § 192, ir ten nurodytas bylas).

(b) Minėtų principų taikymas šioje byloje

99. Nagrinėdamas šios bylos aplinkybes, Teismas pirmiausia turi nustatyti, ar pareiškėjo patirtas elgesys pasiekė reikiamą žiaurumo ribą, kad patektų į Konvencijos 3 straipsnio taikymo sritį (žr. šio sprendimo 94 punkte minėtus bendruosius principus). Teismas pažymi, kad nacionaliniai teismai nustatė šias faktines aplinkybes: kai pareiškėjui buvo 17 metų, jo paties namuose jį užpuolė jo giminaitis (tetos sugyventinis); kaltininkas jėga

įsiveržė į pareiškėjo kambarį, kelis kartus smogė jam į galvą ir liemenį, suspaudė kaklą ir lytinius organus, numovė apatinius drabužius ir grasino jį išprievartauti (žr. šio sprendimo 4 punktą); dėl šių įvykių pareiškėjas patyrė potrauminio streso sutrikimą (žr. šio sprendimo 34 punktą). Teismas neturi pagrindo abejoti nacionalinių teismų atliktu aplinkybių vertinimu. Jo nuomone, pareiškėjas, būdamas nepilnametis, patyręs fizinį smurtą minėtomis aplinkybėmis, buvo pažeidžiamas. Teismas neturi pagrindo abejoti, kad išprievartavimo grėsmę jis turėjo suvokti kaip pakankamai realią ir ji sukėlė jam didelę baimę, kančią ir dvasinius išgyvenimus. Teismas taip pat pažymi, kad Vyriausybė neginčijo, jog šios bylos aplinkybės patenka į Konvencijos 3 straipsnio taikymo sritį. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Teismas konstatuoja, kad pasikėsinimas buvo pakankamai žiaurus, siekiantis šioje nuostatoje nustatytą žiaurumo lygį. Todėl, Teismo nuomone, pareiškėjas turėjo įrodomą reikalavimą, dėl kurio nacionalinės valdžios institucijos privalėjo atlikti veiksmingą tyrimą dėl netinkamo elgesio su juo.

100. Teismas pažymi, kad ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas tą pačią dieną, kai pareiškėjas pateikė skundą institucijoms (žr. šio sprendimo 6 punktą). Be to, Teismas yra įsitikinęs, kad valdžios institucijos ėmėsi deramų priemonių įrodymams gauti, pavyzdžiui, apklausė liudytojus ir gavo teismo ekspertizės išvadas, nustatė svarbias aplinkybes ir atsakingą asmenį. Iš tiesų pareiškėjas neteigė, kad buvo neatlikti kokie nors esminiai tyrimo veiksmai. Jis taip pat nesiskundė Teismui dėl tyrimą atlikusių institucijų nepriklausomumo ar galimybės jame dalyvauti.

101. Teismas taip pat pažymi, kad nacionalinės institucijos ėmėsi priemonių, atsižvelgdamos į pareiškėjo pažeidžiamumą, kurį lėmė tai, kad nuo pasikėsinimo išprievartauti jis nukentėjo būdamas nepilnametis. Dėl to prokuroras tyrimą vykdančioms institucijoms pavedė ištirti, ar pasikėsinimas galėjo sukelti pareiškėjui fizinį skausmą, pripažindamas, kad pareiškėjas galėjo būti nepajėgus pats pateikti tokį skundą (žr. šio sprendimo 16 punktą); nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme buvo įvertinti pareiškėjo specialios apsaugos poreikiai ir jam buvo leista nedalyvauti teismo posėdžiuose bei nebūti apklausiamam teisme (žr. šio sprendimo 29 punktą); be to, teismai pripažino, kad tam tikri nedideli netikslumai nukentėjusiųjų nuo seksualinių nusikaltimų parodymuose nesudaro pagrindo abejoti bendru jų parodymų patikimumu, atsižvelgiant į šoką, stresą ar gėdos jausmą, kurį jie gali patirti dėl tokių nusikaltimų pobūdžio (žr. šio sprendimo 39 punktą).

102. Teismas pabrėžia, kad tais atvejais, kai nuo seksualinės prievartos galimai nukenčia vaikai, laikantis iš Konvencijos 3 straipsnio kylančių pozityviųjų pareigų, nacionaliniuose teismo procesuose būtina veiksmingai įgyvendinti vaikų teisę į tai, kad visų pirma būtų vadovaujamas jų interesais ir tinkamai atsižvelgiama į ypatingą vaiko pažeidžiamumą bei atitinkamus poreikius (žr. *X ir kiti prieš Bulgariją*, minėta pirmiau, § 192). Teismo įsitikinimu, nacionalinės institucijos šiuo atžvilgiu laikėsi Teismo požiūrio.

103. Kartu Teismas primena, kad pareiga atlikti veiksmingą tyrimą taip pat apima greitumo ir deramo operatyvumo reikalavimą (žr. šio sprendimo 96 punkte minėtus atitinkamus bendruosius principus).

104. Šioje byloje baudžiamasis procesas buvo ilgas – iš viso truko penkerius metus ir vienuolika mėnesių. Daugiau nei vienerius metus ir tris mėnesius truko ikiteisminis tyrimas (žr. šio sprendimo 6 ir 26 punktus) ir trejus metus ir du mėnesius – bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme (žr. šio sprendimo 27 ir 38 punktus).

105. Teismo vertinimu, negalima teigti, jog nacionalinės institucijos buvo neaktyvios: tyrimo institucijos apklausė liudytojus ir ėmėsi kitų tyrimo priemonių (žr. šio sprendimo 8 punktą), pirmosios instancijos teismas posėdžių laiką nustatė atsižvelgdamas į šalių ir jų advokatų galimybes dalyvauti; kai kurie posėdžiai buvo atidėti arba atšaukti dėl pareiškėjui priskirtinų priežasčių (žr. šio sprendimo 28 ir 37 punktus).

106. Vis dėlto Teismas pažymi, kad bendrą proceso trukmę labiausiai nulėmė medicininių ekspertizių, kuriomis buvo siekiama nustatyti pareiškėjo patirtų sužalojimų sunkumą, skaičius ir laikas, reikalingas joms atlikti. Visų pirma ikiteisminio tyrimo metu buvo atliktos trys skirtingų ekspertų ekspertizės, nes pirmosios ekspertizės išvada buvo nepakankamai pagrįsta (žr. šio sprendimo 11 punktą), o antrosios ekspertizės išvada buvo parengta neatsižvelgiant į ikiteisminio tyrimo medžiagą (žr. šio sprendimo 17 punktą). Todėl buvo būtinos pakartotinės ekspertizės, nes ankstesnėse buvo rimtų trūkumų, dėl kurių atliekant tyrimą nebuvo galima nustatyti pareiškėjo sužalojimų masto (žr., *mutatis mutandis*, *Kraulaidis prieš Lietuvą*, Nr. 76805/11, § 60, 2016 m. lapkričio 8 d., plg. *V. D. prieš Kroatiją* (Nr. 2), Nr. 19421/15, § 73, 2018 m. lapkričio 15 d.).

107. Trečiajai medicininei ekspertizei, kurios buvo prašyta siekiant pašalinti dviejų ankstesnių ekspertizių trūkumus ir prieštaraivimus, atlikti prireikė aštuonių mėnesių, per kuriuos nebuvo vykdomos jokios kitos tyrimo priemonės (žr. šio sprendimo 17–25 punktus). Nors atrodo, kad bent dalį tokios ilgos trukmės galima paaiškinti tuo, kad pareiškėjas nepateikė ekspertams tam tikrų dokumentų (žr. šio sprendimo 21 punktą), Teismas nebuvo informuotas apie tai, kada pareiškėjui buvo pranešta apie reikalaujamus iš jo papildomus veiksmus, ir apie atsiradusio dėl to uždelimo trukmę. Šiaip ar taip, ne tik pareiškėjas buvo atsakingas už užtrukusią trečiąją medicininę ekspertizę – šiuo atžvilgiu Teismas atkreipia dėmesį į tai, kad vienas ekspertų posėdis neįvyko, nes neatvyko keli ekspertai (žr. šio sprendimo 24 punktą), ir pareiškėjas nebuvo atsakingas už tai, kad buvo būtina atlikti kelis įvertinimus.

108. Be to, nagrinėjant bylą Kauno apylinkės teisme buvo atlikta papildoma pareiškėjo kūno sužalojimų ekspertizė. Tiesa, ši ekspertizė buvo paskirta pareiškėjo prašymu, kuris buvo grindžiamas jo nesutikimu su trečiosios ekspertizės išvada, o ne jos trūkumais (žr. šio sprendimo 31 punktą). Teismas pabrėžia, kad nacionalinis teismas šio prašymo tenkinti neprivalėjo,

jei nemanė, kad papildoma medicininė ekspertizė buvo būtina (žr. *Mustafa Tunç ir Fecire Tunç prieš Turkiją* [DK], Nr. 24014/05, § 180, 2015 m. balandžio 14 d.).

109. Teismas taip pat pabrėžia, kad kelių medicininių ekspertizių atlikimas skirtingose nacionalinių teismo procesų stadijose ne tik užtęsė šį procesą, bet ir sumažino kiekvienos vėlesnės ekspertizės galimybes tiksliai nustatyti pareiškėjo patirtus sužalojimus, nes laikui bėgant fiziniai šių sužalojimų požymiai darėsi mažiau matomi.

110. Teismas taip pat pažymi, kad nors ikiteisminio tyrimo metu valdžios institucijos paskyrė tris medicininės ekspertizes, kuriomis buvo siekiama nustatyti pareiškėjo kūno sužalojimų mastą, jose nebuvo vertintas užpuolimo poveikis jo psichinei sveikatai; tokią ekspertizę paskyrė pirmosios instancijos teismas ir tik po to, kai pats pareiškėjas pateikė atitinkamą prašymą (žr. šio sprendimo 31 ir 32 punktus). Į tai atsižvelgdamas, Teismas pabrėžia ypatingą jaunų asmenų pažeidžiamumą ir ypatingus psichologinius veiksnius, susijusius su seksualinės prievartos prieš nepilnamečius atvejais (žr. *M. C. prieš Bulgariją*, Nr. 39272/98, § 183, ECHR 2003-XII, ir *C. A. S. ir C. S. prieš Rumuniją*, Nr. 26692/05, § 81, 2012 m. kovo 20 d.). Jis taip pat atkreipia dėmesį į Lansarotės konvencijos aiškinamąją ataskaitą, kurioje teigiama, kad kai kurie seksualiniai nusikaltimai prieš vaikus gali būti nesusiję su fizine žala, tačiau jų psichologinis poveikis gali turėti sunkių ilgalaikių pasekmių (žr. šio sprendimo 75 punktą), ir į ES direktyvą, kurioje nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir teigiama, kad nukentėjusiojo artimųjų smurtas gali sukelti nuolatinių psichologinių ir fizinių traumų su sunkiomis pasekmėmis, nes smurtauja asmuo, kuriuo nukentėjusysis turėtų pasitikėti (žr. šio sprendimo 77 punktą). Todėl Teismas mano, kad nacionalinės valdžios institucijos psichologinį įvertinimą privalėjo atlikti nedelsdamos ir nelaukdamos, kol pareiškėjas pats paprašys tokio įvertinimo (žr., *mutatis mutandis*, *X ir kiti prieš Bulgariją*, minėta pirmiau, § 213).

111. Be to, Kauno apylinkės teismas sprendimą, kuriuo pavedė VTMT atlikti pareiškėjo psichologinį ir psichiatrinį įvertinimą, priėmė 2017 m. vasario 8 d., tačiau VTMT įvertinimą pradėjo tik po metų (2018 m. vasario mėn.) ir jis nebuvo užbaigtas iki 2018 m. gegužės mėn. (žr. šio sprendimo 32, 34 ir 35 punktus). Dėl to bylos nagrinėjimas teisme buvo atidėtas vieneriems metams ir trims mėnesiams. Nors ir atsižvelgdamas į specialistų ir ekspertų darbo krūvį, Teismas primena, kad būtent valstybė turi organizuoti savo teismų sistemą taip, kad jos institucijos būtų pajėgios laikytis Konvencijos reikalavimų (žr. *Mardosai prieš Lietuvą*, Nr. 42434/15, § 55, 2017 m. liepos 11 d., ir ten nurodytas bylas).

112. Šiuo atžvilgiu Teismas taip pat remiasi Lansarotės konvencija, kurioje reikalaujama, kad valstybės, šios Konvencijos Šalys, užtikrintų, kad seksualinių nusikaltimų prieš vaikus atvejais tyrimams ir baudžiamosios bylos nagrinėjimui būtų teikiama pirmenybė ir jie būtų atliekami be

nepagrįsto vilkinimo (žr. šio sprendimo 74 punktą). Remiantis šios konvencijos aiškinamąja ataskaita, pernelyg ilgą proceso trukmę nukentėjęs vaikas gali suprasti kaip jo parodymų atmetimą arba atsisakymą jį išklausti, o tai gali dar labiau sustiprinti jo jau patirtą traumą (žr. šio sprendimo 75 punktą).

113. Todėl Teismas konstatuoja, kad apskritai valdžios institucijos yra atsakingos už užsitęsusią nacionalinių teismo procesų trukmę ir kad dėl šios priežasties šis procesas neatitiko greitumo ir operatyvumo reikalavimo pagal Konvencijos 3 straipsnį.

114. Be to, tai nebuvo vienintelis trūkumas, dėl kurio nukentėjo tyrimo kokybė, o kartu ir bendras jo veiksmingumas.

115. Visų pirma Teismas negali neatsižvelgti į tai, kad pareiškėjui teko dalyvauti keliuose ekspertizėse, kuriose buvo vertinami dėl užpuolimo jo patirti sužalojimai: po pradinės hospitalizacijos (žr. šio sprendimo 5 punktą) jį dar bent du kartus asmeniškai apžiūrėjo skirtingi gydytojai ir ekspertai (žr. šio sprendimo 10, 24 ir 25 punktus), o po pasikėsینimo praėjus daugiau nei trejiems metams jam teko dalyvauti psichologiniame ir psichiatriniame įvertinime (žr. šio sprendimo 34 punktą). Teismas pažymi, kad Lansarotės konvencijoje ir atitinkamose ES direktyvose nustatytas reikalavimas riboti nuo seksualinės prievartos nukentėjusių vaikų apklausų skaičių ir kiek įmanoma sumažinti medicininių apžiūrų skaičių, kad jie nebūtų verčiami iš naujo išgyventi patirtus įvykius, tuo sukeliant papildomą traumą ir antrinę viktimizaciją (žr. šio sprendimo 74–77 punktus). Todėl Teismas mano, kad reikalavimas atlikti pareiškėjui kelias medicinines ekspertizes dėl to, kad ankstesni ekspertai nepateikė tinkamai pagrįstų ir išsamių išvadų (žr. šio sprendimo 106 punktą), taip pat po kelerių metų nuo nagrinėjamų įvykių atlikti jo psichologinį įvertinimą, nes valdžios institucijos šio vertinimo neskyrė ankstesniame proceso etape (žr. šio sprendimo 110 punktą), sudarė riziką sukelti jam papildomą traumą ir todėl buvo nesuderinamas su valstybės pareiga tinkamai atsižvelgti į ypatingą vaiko pažeidžiamumą ir atitinkamus poreikius (žr. *X ir kiti prieš Bulgariją*, minėta pirmiau, § 192, ir *N. Ç. prieš Turkiją*, Nr. 40591/11, § 111, 2021 m. vasario 9 d.).

116. Toliau Teismas nagrinėja pareiškėjo argumentą, kad R. V. paskirta bausmė yra per švelni. Teismas primena, kad tinkamo bausmės skyrimo klausimai iš esmės nepatenka į Konvencijos taikymo sritį. Ne Teismas sprendžia, pavyzdžiui, kokios trukmės laisvės atėmimas skirtinas už konkretų nusikaltimą (žr. *Khamtokhu ir Aksenchik prieš Rusiją* [DK], Nr. 60367/08 ir 961/11, § 55, 2017 m. sausio 24 d., ir ten nurodytas bylas). Jis taip pat primena, kad, siekdami įvykdyti procesinę pareigą pagal Konvencijos 3 straipsnį, nacionaliniai teismai jokiais aplinkybėmis neturėtų leisti, kad sunkūs pasikėsینimai į fizinę ir psichinę neliečiamybę liktų nenubausti arba kad už sunkius nusikaltimus būtų baudžiama pernelyg švelniomis bausmėmis (žr. šio sprendimo 97 punkte nurodytus atitinkamus bendruosius principus; taip pat žr. šio sprendimo 74 ir 76 punktuose nurodytą Lansarotės

konvencijoje ir ES direktyvoje įtvirtintą reikalavimą užtikrinti, kad už seksualinius nusikaltimus prieš vaikus būtų baudžiama veiksmingomis, proporcingomis ir atgrasomomis sankcijomis). Atitinkamai Teismas turi išnagrinėti, ar R. V. skirta bausmė gali būti laikoma akivaizdžiai neproporcinga vienos iš pagrindinių Konvencijos teisių pažeidimui (žr. *Sabalić*, minėta pirmiau, § 98 (iii), ir ten nurodytas bylas).

117. Atsižvelgdamas į pirmiau nurodytas savo vaidmens ribas (žr. šio sprendimo 116 punktą), Teismas mano, kad šioje byloje pagrindinis klausimas yra ne R. V. paskirtos laisvės atėmimo bausmės trukmė (treji metai), o tai, kad šios bausmės vykdymas buvo atidėtas. Jis pažymi, kad sprendimas atidėti bausmės vykdymą bent iš dalies pagrįstas proceso trukme (žr. šio sprendimo 47 punktą).

118. Nors valstybių procesinė pareiga pagal Konvencijos 3 straipsnį negali būti aiškinama kaip reikalavimas, kad seksualinį prievartavimą įvykdę ar pasikėsinę įvykdyti asmenys visais atvejais turi atlikti laisvės atėmimo bausmę (žr., *mutatis mutandis*, ten pat, § 97, ir ten nurodytas bylas), Teismas mano, kad siekiant nesukelti nebaudžiamumo jausmo ir užtikrinti veiksmingą atgrasymą nuo seksualinių nusikaltimų, ypač įvykdytų prieš nepilnamečius, sprendimas atidėti už tokį nusikaltimą paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą turi būti tinkamai motyvuotas.

119. Šioje byloje Teismas pažymi, kad teismų pareiga motyvuoti sprendimą atidėti bausmės vykdymą yra nustatyta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje (žr. šio sprendimo 69 ir 70 punktus).

120. Pareiškėjas tvirtino, kad nacionaliniai teismai nepateikė tinkamų motyvų, pagrindžiančių jų išvadą, kad bausmės tikslai gali būti pasiekti R. V. realiai neatliekant jam paskirtos trejų metų laisvės atėmimo bausmės (žr. šio sprendimo 48 ir 85 punktus). Teismas pritaria pareiškėjo nuomonei dėl toliau pateiktų priežasčių.

121. Jis pažymi, kad nors Kauno apygardos teismas nurodė, jog priimant sprendimą atidėti bausmės vykdymą būtina atsižvelgti į nagrinėjamų nusikalstamų veikų padarymo aplinkybes ir nuteistojo asmenybę, jis nepateikė jokio paaiškinimo, kokios nusikaltimo padarymo aplinkybės ar kokie R. V. asmenybės aspektai pagrindžia sprendimą atidėti bausmės vykdymą (žr. šio sprendimo 47 punktą). Kasaciniame skunde Lietuvos Aukščiausiam Teismui pareiškėjas teigė, kad R. V. veiksmai nusipelnė griežtos bausmės, ypač dėl to, kad pareiškėjas buvo nepilnametis, pasikėsinimas įvyko jo dvejų metų brolio akivaizdoje, o R. V. anksčiau buvo teistas (žr. šio sprendimo 48 punktą), tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šių argumentų nenagrinėjo (žr. šio sprendimo 50 punktą). Be to, atrodo, nė vienas iš teismų neatsižvelgė į tai, kad pasikėsinimas išprievartauti įvyko pareiškėjo namuose, kur jis turėjo jaustis saugus, ir kad R. V. buvo jo giminaitis (žr., *mutatis mutandis*, *Söderman prieš Švediją* [DK], Nr. 5786/08, § 86, ECHR 2013). Šiuo atžvilgiu Teismas pažymi, kad pagal atitinkamus tarptautinius dokumentus tai, kad nusikaltimą padarė šeimos narys arba kartu

su vaiku gyvenantis asmuo, turėtų būti laikoma kaltininko atsakomybę sunkinančia aplinkybe (žr. šio sprendimo 74–76 punktus).

122. Teismas taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad R. V. prašymą jį atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą teismai atmetė motyvuodami tuo, kad jis savo kaltę pripažino tik iš dalies, jo parodymai baudžiamojo proceso metu buvo nenuoseklūs ir jis neatlygino pareiškėjui jokios neturtinės žalos (žr. šio sprendimo 40 punktą). Tačiau teismai tų pačių aplinkybių svarbos nenagrinėjo darydami išvadą, kad bausmės tikslai gali būti pasiekti R. V. realiai neatliekant paskirtos bausmės.

123. Todėl Teismas negali konstatuoti, kad nacionaliniai teismai pateikė pakankamus ir įtikinamus R. V. bausmės vykdymo atidėjimo motyvus, remdamiesi nusikaltimo padarymo aplinkybėmis, jo asmenybe ar kitais bausmių skyrimo pagrindais. Tokiomis aplinkybėmis Teismas gali tik pripažinti, kad teismų sprendimui atidėti bausmės vykdymą didelę reikšmę turėjo proceso trukmė. Jis jau konstatavo, kad dėl tokios trukmės iš esmės buvo atsakingos nacionalinės valdžios institucijos (žr. šio sprendimo 113 punktą).

124. Teismas pripažįsta, kad bausmės sušvelninimas arba jos vykdymo atidėjimas dėl pernelyg ilgos proceso trukmės gali būti tinkama priemonė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje garantuojamos kaltinamojo teisės į tai, kad jam pareikšti baudžiamieji kaltinimai būtų išnagrinėti per „įmanomai trumpiausią laiką“, pažeidimui ištaisyti (taip pat žr. šio sprendimo 73 punkte nurodytą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką). Tačiau šioje byloje nei nacionaliniuose teismo procesuose, nei bylą nagrinėjant Teisme nebuvo įrodinėjama, kad bausmės vykdymas buvo atidėtas siekiant užtikrinti R. V. teises pagal 6 straipsnio 1 dalį. Pabrėždamas, kad jis nesikiša į nacionalinių teismų parenkamas baudžiamąsias priemones, šioje byloje Teismas negali konstatuoti, kad sprendimas atidėti R. V. bausmės vykdymą buvo priimtas kruopščiai išnagrinėjus visas su byla susijusias aplinkybes (žr., *mutatis mutandis*, *Smiljanić prieš Kroatiją*, Nr. 35983/14, § 90, 2021 m. kovo 25 d.), tokias kaip nukentėjusiojo (pareiškėjo) amžius ir pažeidžiamumas, užpuolimo aplinkybės (žr. šio sprendimo 4 punktą), tarp pareiškėjo ir R. V. susiklostę šeimyniniai santykiai ir pastarojo galios pozicija pareiškėjo atžvilgiu (žr. šio sprendimo 74–77 punktuose nurodytus atitinkamus tarptautinius dokumentus), taip pat užpuolimo pasekmės pareiškėjo fizinei ir psichinei sveikatai (žr. šio sprendimo 34 ir 39 punktus).

125. Teismas atsižvelgia į tai, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas ir paleidimas lygtinai gali būti naudinga priemonė kaltininko elgesiui keisti ir tvaresnei nukentėjusiojo apsaugai užtikrinti (žr. *Irene Wilson*, minėta pirmiau, byla, išnagrinėta remiantis Konvencijos 8 straipsniu; taip pat žr. šio sprendimo 73 punkte nurodytą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką). Tačiau šioje byloje nacionaliniai teismai R. V. nenustatė jokių Baudžiamajame kodekse šiuo tikslu nustatytų įpareigojimų, pavyzdžiui, atsiprašyti pareiškėjo, dalyvauti elgesio pataisos programose, nebendrauti su

pareiškėju ar nesilankyti jo namuose (žr. šio sprendimo 63 punktą). Vietoj to R. V. buvo įpareigotas sumokėti 1 000 EUR į valstybės Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą. Iš Vyriausybės pateiktų dokumentų taip pat matyti, kad jis kas dvi savaites su probacijos pareigūnu turėjo susisiekti elektroniniu paštu ir kas du mėnesius susitikti asmeniškai (žr. šio sprendimo 93 punktą). Teismo nuomone, tokia sankcija negali būti laikoma proporcinga vienos iš pagrindinių pareiškėjo teisių pagal Konvenciją pažeidimui: ji negali būti laikoma turinčia būtiną atgrasomąjį poveikį užkertant kelią tokiems pažeidimams ateityje arba nukentėjusiojo suvokiama kaip teisinga (žr., *mutatis mutandis*, *Nikolova ir Velichkova prieš Bulgariją*, Nr. 7888/03, §§ 60–63, 2007 m. gruodžio 20 d., ir *Zontul prieš Graikiją*, Nr. 12294/07, § 107, 2012 m. sausio 17 d.).

126. Šiuo atžvilgiu Teismas pažymi, kad atitinkamas Lietuvos įstatymas buvo pakeistas ir panaikinta galimybė atidėti bausmės vykdymą, kai buvo padaryti seksualinio pobūdžio nusikaltimai (žr. šio sprendimo 64 punktą).

127. Galiausiai, nors pareiškėjui iš R. V. buvo priteista 6 000 EUR neturtinei žalai atlyginti (žr. šio sprendimo 42 punktą), Teismas primena, kad veiksmingam atgrasymui nuo sunkių nusikalstamų veikų, tokių kaip tyčinis kėsینimas į asmens fizinę neliečiamybę, kai kyla pavojus pagrindinėms vertybėms ir esminiams privataus gyvenimo aspektams, būtinos veiksmingos baudžiamosios teisės nuostatos. Todėl tokiais atvejais kaip šis priteista kompensacija negali būti laikoma pakankama Susitariančiosios Valstybės įsipareigojimams pagal Konvencijos 3 straipsnį įvykdyti (žr., *mutatis mutandis*, *Pulfer prieš Albaniją*, Nr. 31959/13, § 71, 2018 m. lapkričio 20 d., ir ten nurodytas bylas).

128. Atsižvelgdamas į pirmiau išdėstytas aplinkybes, į tai, kokiems pareiškėjo interesams kilo pavojus šiame procese, į šio proceso trukmę ir kaltininkui paskirtą bausmę, Teismas daro išvadą, kad nacionalinės institucijos neįvykdė savo procesinių pareigų pagal Konvencijos 3 straipsnį.

129. Dėl to padarytas procesinis Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas.

IV. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

130. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

131. Pareiškėjas reikalavo 10 000 eurų (EUR) neturtinei žalai atlyginti.

132. Vyriausybė tvirtino, kad šis reikalavimas buvo pernelyg didelis ir nepagrįstas.

133. Teismas neturi pagrindo abejoti, kad procesinis Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas sukėlė pareiškėjui kančių ir nerimo. Tačiau jis mano, kad pareiškėjo prašoma suma yra per didelė, ypač atsižvelgiant į tai, kad nacionaliniuose teismo procesuose jam buvo priteistas neturtinės žalos atlyginimas (žr. šio sprendimo 42 punktą ir, *mutatis mutandis*, *Selami ir kiti prieš buvusią Jugoslavijos Respubliką Makedoniją*, Nr. 78241/13, § 108, 2018 m. kovo 1 d.). Atsižvelgdamas į šiuos argumentus ir vadovaudamasis teisingumo pagrindais, Teismas priteisia jam 8 000 EUR neturtinei žalai atlyginti ir nuo šios sumos mokėtinus mokesčius.

B. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

134. Pareiškėjas taip pat reikalavo 605 EUR Teisme patirtoms bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti. Jis pateikė advokato išrašytą sąskaitą faktūrą ir dokumentus, patvirtinančius, kad jis sumokėjo šią sumą advokatui.

135. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjo pateiktuose dokumentuose nenurodytas nei suteiktų teisinių paslaugų valandų skaičius, nei advokato taikytas valandinis įkainis, todėl neįmanoma nustatyti, ar šios išlaidos buvo faktiškai patirtos. Ji prašė Teismo šį reikalavimą atmesti.

136. Remiantis Teismo praktika, pareiškėjas turi teisę gauti bylinėjimosi ir kitų išlaidų atlyginimą tuo atveju, jei įrodo, kad jos faktiškai patirtos, būtinos ir yra pagrįsto dydžio (žr., be kita ko, *L. B. prieš Vengriją* [DK], Nr. 36345/16, § 149, 2023 m. kovo 9 d.). Nagrinėjamu atveju, atsižvelgdamas į turimus dokumentus ir pirmiau nurodytus kriterijus, Teismas patenkina šį reikalavimą visa apimtimi ir priteisia pareiškėjui 605 EUR bei nuo šios sumos mokėtinus mokesčius.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *skelbia* peticiją priimtina;
2. *konstatuoja*, kad buvo padarytas procesinis Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas;

3. *nusprendžia:*

- a) kad atsakovė valstybė per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sprendimas taps galutiniu pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, pareiškėjui turi sumokėti šias sumas:
 - (i) 8 000 EUR (aštuonis tūkstančius eurų) ir bet kokius taikytinus mokesčius neturtinei žalai atlyginti;
 - (ii) 605 EUR (šešis šimtus penkis eurus) ir bet kokius taikytinus mokesčius bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti;
- b) kad nuo minėtų trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentinius punktus;

4. *atmeta* likusią pareiškėjo reikalavimus dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2024 m. vasario 20 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Dorothee von Arnim
Kanclerio pavaduotoja

Arnfinn Bårdsen
Pirmininkas

Atsižvelgiant į Konvencijos 45 straipsnio 2 dalį ir Teismo reglamento 74 taisyklės 2 dalį, prie šio sprendimo pridedama teisėjo F. Krenc atskirosi nuomonė, prie kurios prisijungia teisėja P. Koskelo.

A. B.
D. V. A.

TEISĖJO KRENC SUTAMPANTI NUOMONĖ, PRIE KURIOS PRISIJUNGIA TEISĖJA KOSKELO

137. Visiškai pritariu išvadai, kad šioje byloje dėl pernelyg ilgos nacionalinio proceso trukmės pažeistas Konvencijos 3 straipsnis.

138. Tačiau ši išvada dėl pažeidimo remiasi antruoju pagrindu, t. y. Kauno apygardos teismo nutartimi atidėti R. V. paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą (žr. šio sprendimo 116–127 punktus). Teismas laikėsi nuomonės, kad, priimdami tokią nutartį, nacionaliniai teismai neįvykdė savo procesinių pareigų pagal Konvencijos 3 straipsnį.

Dėl tokio požiūrio norėčiau išreikšti keletą abejonių.

139. Iš pradžių norėčiau pakartoti, kad itin svarbu, kad nacionalinės valdžios institucijos, reaguodamos į seksualinius išpuolius prieš nepilnamečius, imtųsi veiksmingų priemonių (žr. *O'Keeffe prieš Airiją* [DK], Nr. 35810/09, ECHR 2014 (ištraukos)). 3 straipsnis yra viena svarbiausių Konvencijos nuostatų, glaudžiai susijusi su pagarba žmogaus orumui. Šiuo klausimu negali būti jokių dviprasmybių ir noriu, kad tai būtų visiškai aišku.

140. Nepaisant to, visiškai nesinori, kad Teismas, kaip tarptautinė institucija, giliai įsitrauktų į nacionalinių teismų paskirtos baudžiamosios sankcijos griežtumo peržiūrą. Nors tokie Teismo vertinimai nėra nauji ir jų galima rasti ankstesniuose sprendimuose, jaučiuosi kiek nepatogiai dėl tokio požiūrio, kuris, mano nuomone, kelia keletą klausimų, į kuriuos negalima neatsižvelgti.

141. Pirmasis ir anaipol ne paskutinis yra susijęs su Teismo vaidmeniu bei jo vykdomos peržiūros apimtimi. Iš principo Teismas neturi spręsti dėl kaltininkų baudžiamosios atsakomybės. Taip pat jis negali iš Strasbūro nustatyti kaltininkui skirtinos tinkamos bausmės. Bausmės skyrimas visų pirma yra nacionalinių baudžiamųjų bylų teismų, kurie geriau nei Teismas gali įvertinti visus svarbius baudžiamojoje byloje esančius įrodymus (ypač susijusius su nusikaltimo sunkumu, nukentėjusiojo pažeidžiamumu, nuteistojo asmenybe ir teistumu bei pakartotinio nusikaltimo rizika), užduotis.

142. Šiuo atveju ypač nesinori nukrypti nuo šių principų, nes sunku argumentuoti, kad nacionalinės valdžios institucijos ketino leisti, kad pareiškėjo atžvilgiu padarytas nusikaltimas liktų nenubaustas. Tai verčia mane išskirti šią bylą iš daugelio kitų, kuriose nacionalinės valdžios institucijos neatliko tyrimo, leido sunkių išpuolių prieš asmens fizinę ar psichologinę neliečiamybę kaltininkams likti nebaudžiamiems arba atsisakė priteisti kompensaciją nukentėjusiesiems (plg., pavyzdžiui, *Valiulienė prieš Lietuvą*, Nr. 33234/07, 2013 m. kovo 26 d.).

143. Pagal Teismo praktiką procesinė pareiga pagal Konvencijos 3 straipsnį reikalauja pradėti ir atlikti tyrimą bylos aplinkybėms nustatyti ir už nusikaltimą atsakingiems asmenims išaiškinti ir prireikus nubausti (žr. *S. M. prieš Kroatiją* [DK], Nr. 60561/14, § 313, 2020 m. birželio 25 d., kurioje apibendrinti susiję Konvencijos 2, 3 ir 4 straipsnių principai; taip pat žr.

M. ir C. prieš Rumuniją, Nr. 29032/04, §§ 107–111, 2011 m. rugsėjo 27 d.). Byloje *M.C. prieš Bulgariją* Teismas konstatavo, kad Konvencijos 3 ir 8 straipsniuose įtvirtinta valstybių pozityvioji pareiga yra priimti baudžiamosios teisės nuostatas, pagal kurias būtų veiksmingai baudžiama už seksualinį prievartavimą, ir taikyti jas praktikoje, vykdant veiksmingą tyrimą ir baudžiamąjį persekiojimą (*M. C. prieš Bulgariją*, Nr. 39272/98, § 153, ECHR 2003-XII).

Šioje byloje nekilo klausimas nei dėl tyrimo pradėjimo, nei dėl sprendimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn ar bylos nagrinėjimo teisme. Teismas taip pat nekvestionavo pareiškėjui priteistos kompensacijos sumos (plg. *D. M. D. prieš Rumuniją*, Nr. 23022/13, 2017 m. spalio 3 d., kurioje kompensacija nukentėjusiajam nebuvo priteista). Teismo peržiūra, pagrindinį dėmesį skiriant nacionalinių teismų paskirtai bausmei, yra viršesnės galios.

144. Šiuo atžvilgiu negalima nepažymėti, kad sprendimas dėl laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimo apeliacinės instancijos buvo priimtas ir pagrįstas iš esmės dėl pernelyg ilgos proceso trukmės (žr. šio sprendimo 47 punktą). Vargu ar reikia priminti, kad Konvencijos 6 straipsnyje yra įtvirtinta kaltinamojo teisė į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką. Šiuo klausimu Teismas anksčiau yra konstatavęs, kad į proceso trukmę gali būti atsižvelgta skiriant gerokai sumažintą bausmę (žr. *Beck prieš Norvegiją*, Nr. 26390/95, § 27, 2001 m. birželio 26 d.; *Scordino prieš Italiją* (Nr. 1) [DK], Nr. 36813/97, § 186, ECHR 2006-V; taip pat žr. *Tempel prieš Čekijos Respubliką*, Nr. 44151/12, § 78, 2020 m. birželio 25 d.).

Teismas, kaip ir nacionaliniai teismai, Konvenciją turi aiškinti „kaip visumą“ (žr. kitame kontekste *Mihalache prieš Rumuniją* [DK], Nr. 54012/10, § 92, 2019 m. liepos 8 d.). Vis dėlto yra aiškus Teismo ir nacionalinių teismų analizės apimties skirtumas. Bylą Teismui pateikė tik pareiškėjas, kuris buvo nukentėjusysis nacionaliniuose teismo procesuose (kaltininkas nebuvo Strasbūro proceso šalis), o nacionaliniai teismai nagrinėjo baudžiamąją bylą, kurioje dalyvavo visos atitinkamos šalys (kaltinamasis, prokuroras ir nukentėjusysis), todėl privalėjo atsižvelgti į visas konkuruojančias teises ir interesus pagal Konvenciją. Nacionalinių teismų pareiga atsižvelgti į visas skirtingas perspektyvas – tai dalykas, kurio vertėtų nepamiršti.

Nepaisant savo kardinalaus pobūdžio, Konvencijos 3 straipsnis negali riboti veiksmingos kaltinamojo teisių apsaugos pagal 6 straipsnį. Tas pats pasakytina ir apie teisę į pagrįstą teismo sprendimą arba teisę, kad bylą nagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas, – nė vienai iš šių teisių neturi įtakos konkuruojanti pareiga užtikrinti 3 straipsnyje garantuojamas teises.

Nors tai tikrai nereiškia, kad dėl pernelyg ilgos baudžiamojimo proceso trukmės kaltinamieji turėtų likti nebaudžiami, vis dėlto nacionaliniai teismai, skirdami bausmes, gali ir netgi privalo į tai tinkamai atsižvelgti.

145. Atsižvelgiant į tai, laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas gali būti paremtas ne tik pagrindais, susijusiais su įmanomai trumpiausio laiko reikalavimo pažeidimu, bet ir bausmių skyrimo pagrindais.

Šiuo atveju atkreipiu dėmesį į tai, kad bylai reikšmingu metu galiojusio Baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad bausmės vykdymas gali būti atidėtas teismui nusprendus, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo (žr. šio sprendimo 61 ir 72 punktus). Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką (žr. šio sprendimo 72 punktą) „Bausmės vykdymo atidėjimas yra išimtinė baudžiamosios atsakomybės forma, galima tada, kai bylos aplinkybių visuma neleidžia abejoti, kad laisvės atėmimo bausmė realiai gali būti neatliekama“.

Šiuo atžvilgiu, nors Teismo pareiga yra pabrėžti, kad seksualiniai nusikaltimai pažeidžia nukentėjusiojo žmogiškąjį orumą, ypač kai tai susiję su nepilnamečiais, kaip pažeidžiamais asmenimis, turėtume vengti sudaryti įspūdį, kad laisvės atėmimo bausmė yra vienintelė tinkama reakcija Konvencijos požiūriu ar net geriausia priemonė jos vertybėms ir tikslams pasiekti (žr., pavyzdžiui, *Irene Wilson prieš Jungtinę Karalystę* (nutarimas), Nr. 10601/09, 2012 m. spalio 23 d.). Mano nuomone, veiksminga apsauga pagal Konvencijos 3 straipsnį negali būti aiškinama kaip savaime reikalaujanti, kad kaltininkas būtų uždarytas į kalėjimą.

146. Tai veda mus prie esminio klausimo dėl bausmės tikslų.

Šiuo atžvilgiu norėčiau pabrėžti, kad bausmės parinkimas neatskiriamas nuo tikslo atgrasyti nuo nusikaltimų ateityje, siekiant apsaugoti visuomenę. Susitariančiosios valstybės iš tiesų turi pozityviąją pareigą imtis visų būtinų priemonių užtikrinti, kad jų jurisdikcijai priklausančys asmenys nepatirtų 3 straipsniui prieštaraujančių veiksmų, taip pat ir netinkamo privačių asmenų elgesio (žr. *M. C. prieš Bulgariją*, minėta pirmiau, § 149; *O’Keeffe prieš Airiją*, minėta pirmiau, § 144). Tai ne galimybė, o pareiga. Vaikai ir kiti pažeidžiami asmenys pirmiausia turi teisę į ypatingą apsaugą (žr. *M. ir C. prieš Rumuniją*, minėta pirmiau, § 108). Laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas negali paneigti pareigos apsaugoti.

Todėl nacionalinės institucijos kiekvienu atveju turi nuspręsti dėl tinkamiausios priemonės konkuruojantiems Konvencijos reikalavimams, kaip visumai, įvykdyti.

147. Galiausiai šio sprendimo argumentai dėl teisingo atlyginimo pagal Konvencijos 41 straipsnį, mano nuomone, gali padidinti painiavą dėl tinkamo Teismo vaidmens tokiose bylose.

Visiškai sutinku su pareiškėjui priteista 8 000 EUR sumos kompensacija už jo patirtą neturtinę žalą.

Tačiau, siekdamas pagrįsti šią sumą, Teismas atsižvelgia į „tai, kad nacionaliniuose teismo procesuose [pareiškėjui] buvo priteistas neturtinės žalos atlyginimas“ (žr. šio sprendimo 133 punktą). Bijau, kad šiuo atveju Teismas į vieną suplakė dvi skirtingas kompensacijos rūšis. Kompensacija, apie kurią šiame sprendime kalbama antruoju atveju, yra 6 000 EUR suma, kurią R. V. sumokėjo pareiškėjui kaip žalos atlyginimą už nusikaltimą, už kurį jis buvo nuteistas (žr. šio sprendimo 42 punktą). Tačiau teisingas

atlyginimas pagal Konvencijos 41 straipsnį yra susijęs su visiškai kitokio pobūdžio kompensacija, t. y. suma, kurią Susitariančioji Valstybė turi sumokėti pareiškėjui dėl Konvencijos pažeidimo.

Teisme nagrinėjamas ne R. V. individualios (baudžiamosios ar civilinės) atsakomybės klausimas, kurį sprendžia vidaus teismai, o valstybės atsakovės tarptautinė atsakomybė pagal Konvenciją.